

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของวิทยุชายแดนไทยเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Guideline for the Promotion of the Role of Thai Border Radio in order to Strengthen the Relationship between Thailand and the Lao People's Democratic Republic¹

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ*
Weerapong Polnigongit

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

Abstract

The research employed both qualitative and quantitative research techniques. The purposes of the research are to explore the current status of Thai border radio in Nong Khai province; to employ the participatory international communication concept to find out whether the notion can be applied to the context of Thailand and Laos; to examine the format and content of the programs aimed at promoting Thai-Lao relations; to investigate Thai and Lao people's exposure to border radio; and to produce a guideline to promote the role of Thai border radio in strengthening the Thai-Lao relations. The research finds that the radio has both external and internal factors, which helped and hindered the roles in strengthening the Thai-Lao relations. The majority of Lao respondents (97.25%) listen to Thai border radio. On the other hand, the majority of Thai respondents (27.00%) rarely listen to Lao border radio. Although Thai organizations and this research try to seek cooperation between Thailand and Laos to produce programs aimed at strengthening Thai-Lao relations, the attempt has failed. A dialogue between both Thai and Lao leaders needs to be arranged. Nevertheless, Thai border radio plays several roles in strengthening Thai-Lao relations such as by playing music that both Thais and Laos like and by advertising both Thai and Lao products and services.

Keywords: Thai border radio (วิทยุชายแดนไทย); participatory international communication (การสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม); Thai-Lao relations (ความสัมพันธ์ไทย-ลาว)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของวิทยุชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคายที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว และศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับฟังวิทยุชายแดนของคนไทยและ สปป.ลาว รวมทั้งแสวงหาแนวทางการส่งเสริมบทบาทของวิทยุชายแดนไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว การศึกษาพบว่า วิทยุชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคายมีสถานภาพทั้งศักยภาพและปัจจัยภายนอกที่เสริมศักยภาพ รวมทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อวิทยุชายแดนไทย

* ผู้เขียนที่ให้การติดต่อ

E-mail address: weerap@sut.ac.th

¹ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว โดยวิเทศทูตไทยได้รับความนิยมนในการเปิดรับฟังจากกลุ่มตัวอย่าง สปป.ลาว จำนวนมาก (ฟัง 97.25%) ในขณะที่วิเทศทูต สปป.ลาว ไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่มตัวอย่างคนไทยมากนัก (ฟัง 27.00%) แม้ว่าจะมีความพยายามจากฝ่ายไทยและการวิจัยครั้งนี้ที่จะผลักดันความร่วมมือในการมีส่วนร่วมผลิตรายการระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาวแล้ว แต่ก็พบกับอุปสรรค ซึ่งต้องมีการพูดคุยกัน ระหว่างผู้นำของ 2 ประเทศ กระนั้นก็ตาม วิเทศทูตไทยมีบทบาทในการเชื่อมสัมพันธ์ด้วยความบันเทิงผ่านเสียงเพลง และการโฆษณาสินค้าและบริการทั้งฝั่งไทยและลาว ฯลฯ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ข้าพเจ้าเคยนึกว่าเดินทางเข้าออกด่านช่องเม็กนั้นน่าจะสะดวกดี ก็เลยให้คนไปดูล่วงหน้า เขาก็ว่าไปได้ก็เลยให้จังหวัดอุบลฯ ไปช่วยติดต่อกับเจ้าแขวงจำปาศักดิ์ปรึกษากันว่า ข้าพเจ้ามีเวลาวันเดียว เขาจะพาไปไหน ท่านอ่อนเนื้อ พมมะจัน เจ้าแขวงก็ยินดีรับรอง แข็งขัน...สำหรับเรื่องสถานที่นั้นทางลาวบอกว่าเขารู้จักข้าพเจ้าดีว่าควรขออะไรไม่ขออะไร เพราะฉะนั้นทางไทยไม่ต้องเป็นห่วง”

พระราชนิพนธ์ เรื่อง ม่วนซื่นเมืองลาว ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2537: 3)

“...ตามประวัติศาสตร์ไม่มีชนชาติใดที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดอย่างใกล้ชิดเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างลาว-ไทยหรือไทย-ลาว ซึ่งความสัมพันธ์ของสองประเทศนี้เรียกว่าความสัมพันธ์สายญาติ-พี่น้อง เพราะไทย-ลาวสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน”

ท่านก๊แก้ว สุวรรณภูมิ หัวหน้ากองสุไลใหญ่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ณ ขอนแก่น ในเอกสารสรุปการสัมมนาเรื่อง ก้าวเดินไปข้างหน้ากับการค้าไทย-ลาว (2543: 7-9)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีอันเกิดจากความใกล้ชิดกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมในหลายด้าน อาทิ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ จากรายงานสรุปสถานการณ์การค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปี 2533-2542 ระบุว่า มูลค่าการค้าระหว่างสองประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.4 (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2543 : ก) ซึ่งสินค้าส่งออกของไทยมากกว่าครั้งหนึ่งส่งออก ณ จุดผ่านแดนถาวรสะพานมิตรภาพไทย-ลาว อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย - แขวงคำม่วนนครเวียงจันทน์ (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2545: 3)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนสถานภาพของความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่ดีในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามนอกจากกรณีพิพาทเขตแดนไทย-ลาวแล้ว การค้าชายแดนไทย-ลาวเองยังมีปัญหา เช่น จุดการค้า นครพนม-คำม่วน และเชียงราช-บ่อแก้ว พบว่ามีปัญหาในการค้ารายย่อยที่ยังไม่เป็นระบบ การลักลอบ

สินค้าเข้า-ออกตามแนวชายแดน และการค้าในระบบ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่พบในการสำรวจที่หนองคาย-ท่าเดื่อ มุกดาหาร-สวันเขต และช่องเม็ก-ปากเซ ในปี 2536 นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่กฎหมายเกี่ยวกับการค้าการลงทุน โดยเฉพาะใน สปป.ลาว รวมทั้งการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์และระบบการแลกเปลี่ยนเงิน (คณะทำงานร่วมธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งประเทศไทยประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2539: 8-9)

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตาของคน สปป.ลาว โดยเขียน ธีระวิทย์, อติสร เสมแย้มและทานตะวัน มโนรมย์ เมื่อปี 2544 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คน สปป.ลาว ยังคงมีทัศนคติที่เป็นลบต่อประเทศไทย อันสะท้อนจากข้อค้นพบของงานวิจัยที่ระบุว่าคน สปป.ลาว ที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นภัยต่อ สปป.ลาว เป็นอันดับ 2 รองจากประเทศสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังเห็นว่า ไทย “เป็นมิตรมากกว่าเป็นศัตรู” ของลาว (53%) และ “เป็นมิตรที่ดี” ของลาว (23%)

แม้ว่าความร่วมมือระหว่าง สปป.ลาวและประเทศไทยมีปรากฏอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งที่เป็นความร่วมมือในโครงการขนาดใหญ่และเล็ก เช่น ความร่วมมือในการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำใน สปป.ลาว (รายละเอียดอ่านได้จาก พาฝัน นิลสวัสดิ์, 2542) ความร่วมมือในกรอบคณะกรรมการโครงการการพัฒนาแม่น้ำโขง และความร่วมมือทางการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยและ สปป.ลาว ยังคงเผชิญปัญหาร่วมกันและต้องร่วมมือกันแก้ไข เช่น ปัญหาชายแดนติด ปัญหาการเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย ปัญหาด้านสาธารณสุข และปัญหาสิ่งแวดล้อม

แม้ว่าสื่อใหม่ (new media) โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตจะทำให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็วหมด ครอบงำโดยมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับและเศรษฐกิจหนุนให้สามารถเข้าถึงสื่อใหม่นี้ได้ แต่กาญจนา แก้วเทพ ยืนยันโดยมีผลของการวิจัยสนับสนุนว่า สื่อวิทยุกระจายเสียง (วิทยุฯ) และวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่ของการสร้าง “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) ที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่มีการใช้สื่อดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และสื่อเองตระหนักถึงบทบาทในการเชื่อมโยงและสร้างสมานฉันท์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งพยายามสร้างรูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น (2543: 184-5)

หากเปรียบเทียบสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น สื่อใหม่ดังกล่าวข้างต้น หรือสื่อเก่า เช่น หนังสือพิมพ์ และวิทยุโทรทัศน์ ฯลฯ กับวิทยุฯ จะพบว่า วิทยุฯ มีคุณลักษณะเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งต่างจากสื่อมวลชนอื่น เช่น ผู้รับสารหรือผู้ฟังสามารถเปิดรับสื่อ (เปิดฟัง) ได้พร้อม ๆ กับการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ทำงานบ้าน ทำสวนทำไร่ ขับรถยนต์ ฯลฯ ในขณะที่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ หรือใช้คอมพิวเตอร์ต้องมองเห็นและอ่านที่หน้าหนังสือพิมพ์หรือดูที่หน้าจอโทรทัศน์หรือจอคอมพิวเตอร์ ทำให้ยากที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมด้วย วิทยุฯ เป็นสื่อที่สามารถนำเสนอข่าวสารความรู้ได้รวดเร็วและทันที ต่างจากหนังสือพิมพ์ และวิทยุโทรทัศน์ที่ต้องผ่านขั้นตอน/กระบวนการการผลิตและนำเสนอต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทำให้ใช้

เวลามาก นอกจากนี้วิทยุฯ ยังสามารถสร้างความใกล้ชิดกับผู้ฟังได้ด้วยการนำเสนอข่าวสารความรู้ภายในพื้นที่หรือชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นและวิทยุชุมชน

งานวิจัยด้านสื่อกระจายเสียงอย่างวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่คน สปป.ลาว สามารถรับสัญญาณของสื่อกระจายเสียงของไทยได้ของวิภา อุดมฉันท (2544) ระบุว่า คน สปป. ลาว ที่มีเครื่องรับวิทยุและวิทยุโทรทัศน์เปิดรับสื่อกระจายเสียงไทย และสื่อมวลชนดังกล่าวมีผลกระทบต่อ สปป.ลาว ด้านต่าง ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ภาษา วัฒนธรรม และสื่อมวลชน สปป.ลาว โดยเฉพาะระบบสื่อการกระจายเสียงของ สปป.ลาว นอกจากนี้สื่อมวลชนไทยยังแสดงบทบาทของ “พี่ใหญ่” อันสะท้อน “ลัทธิไทยใหญ่กว่าลาว”

งานวิจัยของวิภา อุดมฉันท (2544) นี้ยืนยันถึงอิทธิพลของสื่อกระจายเสียงไทยที่มีต่อคน สปป.ลาว และบางส่วนสะท้อนอิทธิพลในแง่ลบ ดังนั้นสิ่งที่ท้าทายสำหรับสื่อกระจายเสียงไทย โดยเฉพาะวิทยุฯ ที่กระจายเสียงข้ามฝั่งไปยัง สปป.ลาว นั้น คือ การทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ตามอุดมคติ หรือที่เป็นด้านบวกภายใต้ความร่วมมือของทั้งสองประเทศ หน้าที่ของสื่อตามอุดมคติ เช่น การเป็นสื่อช่วยบรรเทาและแก้ไขปัญหาระหว่างสองประเทศ เช่น ปัญหายาเสพติดและปัญหาด้านสาธารณสุข ฯลฯ และการเป็นสื่อที่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย-ลาว ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การทำหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โครงการวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายที่จะพิสูจน์ว่า แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม (participatory international communication) ในสื่อระหว่างชุมชนของทั้งสองประเทศ จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้หรือไม่ อย่างไร และเพราะเหตุใด ตลอดจนเพื่อตอบโจทย์ที่ว่าวิทยุชายแดนไทย (Thai border radio) ในปัจจุบันได้ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว หรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญคือเพื่อการตอบคำถามถึงวิธีการหรือแนวทางใดที่จะทำให้วิทยุชายแดนไทย มีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (international relations)

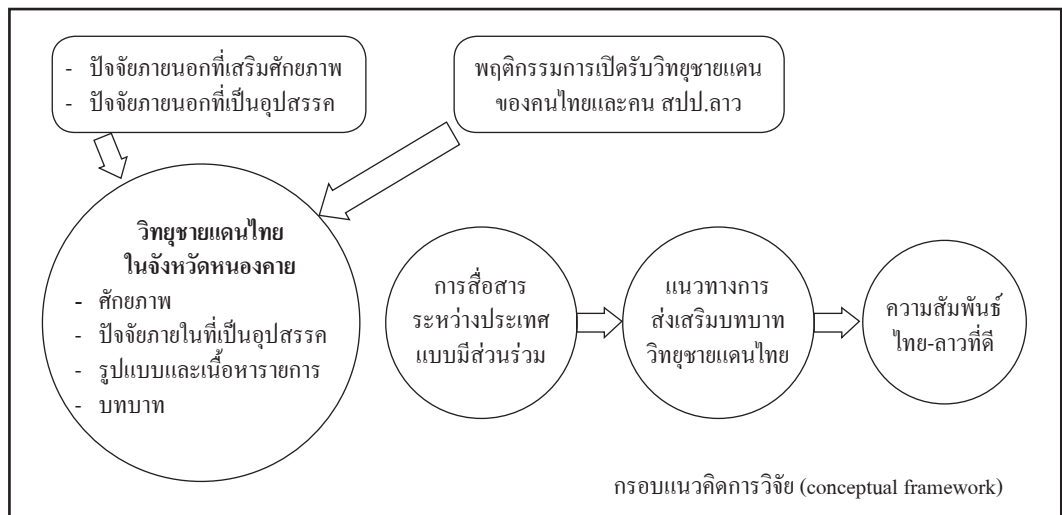
งานวิจัยชิ้นนี้ยังประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) ซึ่งมีคำสำคัญ ได้แก่ “การสื่อสาร” “กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม/ประชาชน” และ “การพัฒนาชุมชน” (ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) อันจำกัดอยู่ในวงภายในเฉพาะชุมชน สังคมหรือประเทศ ซึ่งแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้จะถูกใช้เพื่อการขยายขอบเขตในการอธิบายแนวคิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชน 2 ประเทศเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของทั้ง 2 ประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อันเป็นส่วนเสริมของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีจุดยืนในแนวคิดที่ว่า “การสื่อสารในเชิงร่วมมือกันระหว่าง 2 ประเทศ มีสูง แสดงว่า 2 ประเทศมีระดับความสัมพันธ์ที่ดีสูง” (ปรัชญา เวสารัชช์, 2536: 77) โครงการวิจัยจึงมีความคาดหวังว่าจะเป็นกระบวนการหนึ่งในการส่งเสริมความร่วมมืออันนำไปสู่การส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและ สปป.ลาว โดยอาศัยแนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม อันเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในต่างประเทศพบว่า ส่วนใหญ่การศึกษามุ่งเน้นที่สื่อนานาชาติ (international media or global media) (ข้อมูลปี 2550) ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะวิทยุท้องถิ่น (local radio) และวิทยุชุมชน (community radio) ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนหรือรวมเรียกว่า วิทยุชายแดน (border radio) จะเป็นการขยายแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของวิทยุฯ ดังกล่าว ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานภาพของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย
- 2) เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมในวิทยุชายแดนไทย
- 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการเปิดรับวิทยุชายแดนของคนไทยและคน สปป.ลาว ที่อาศัยอยู่ 2 ฝั่งแม่น้ำโขง
- 4) เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคายที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว
- 5) เพื่อแสวงหาแนวทางการส่งเสริมบทบาทของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคายในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

กรอบแนวคิดในการวิจัยและวรรณกรรมสนับสนุนกรอบแนวคิด

แนวคิด และทฤษฎีที่สนับสนุนกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎีบทบาท (role theory) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) การเข้าถึงสื่อ (access) การมีส่วนร่วม (participation) และการจัดการด้วยตัวเอง (self-management) แนวคิดการใช้และความพึงพอใจ (uses and gratifications) แนวคิดกระบวนการในการเลือกและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการในการเลือกรวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมไทยและ สปป.ลาว แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์สภาพภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร (SWOT analysis) และที่สำคัญคือ แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม (participatory international communication)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม (structured interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถาม การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

คำถามนำวิจัย	เครื่องมือในการหาคำตอบ	แนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์
1. สถานภาพของวิทยุชุมชนแดนไทย จังหวัดหนองคายทั้งในมิติของสภาพปัจจุบัน ศักยภาพในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ปัจจัยภายนอกที่เสริมศักยภาพ รวมทั้งปัจจัยภายนอกและภายในที่เป็นอุปสรรคต่อวิทยุชุมชนแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวเป็นอย่างไร และบทบาทของวิทยุชุมชนแดนไทยในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวเป็นอย่างไร	แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยและ สปป.ลาว และแนวคิดเรื่อง การวิเคราะห์สภาพภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎีบทบาท และแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
2. การประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนแดนไทยสามารถดำเนินการได้หรือไม่ เพราะเหตุใด	การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อสานความสัมพันธ์ลาว-ไทย” ระหว่างผู้ดำเนินการวิทยุฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดหนองคายและตัวแทนจาก สปป.ลาว จำนวน 2 ครั้ง	การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วมและการจัดการด้วยตัวเอง แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและแนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม

คำถามนำวิจัย	เครื่องมือในการหาคำตอบ	แนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์
3. พฤติกรรมการเปิดรับวิทยุชายแดนของคนไทยและคน สปป.ลาว ที่อาศัยอยู่ 2 ฟันแม่น้ำโขงเป็นอย่างไร	แบบสอบถาม	แนวคิดการใช้และความพึงพอใจ แนวคิดกระบวนการในการเลือกและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการในการเลือก
4. รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคายที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวเป็นอย่างไร รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวหรือไม่อย่างไร	แบบลงรหัส (coding sheet) 1 และ 2 เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา	รูปแบบและเนื้อหารายการ คำ วลี และประโยคที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว
5. วิธีการหรือทางปฏิบัติใดในการช่วยเหลือสนับสนุนบทบาทของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคายในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว	แบบสัมภาษณ์เพื่อการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎีบทบาท แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์สภาพภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้ดำเนินการวิทยุชายแดนไทยในจังหวัดหนองคาย (ผู้ดำเนินการวิทยุฯ) ทั้งผู้บริหารสถานีและนักจัดรายการวิทยุฯ รวมจำนวน 146 คน จาก 40 สถานี ซึ่งเป็นสถานที่ที่สัญญาณกระจายเสียงครอบคลุมทั้งไทยและสปป.ลาว (1.1) เป็นสถานีวิทยุฯ ของรัฐ 3 สถานี (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) 2 สถานีและสถานีวิทยุเสียงจากทหารเรือ (ส.ทร.) 1 สถานี) สถานีวิทยุฯ ของรัฐวิสาหกิจ 1 สถานี (องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย: อสมท.) โดยเลือกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้ดำเนินการวิทยุฯ จำนวน 16 คน และ (1.2) สถานีวิทยุชุมชน² ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างเป็นระบบ (systematic random sampling) ด้วยวิธีการนับ 2 เพื่อให้ได้อำเภอละ 2 สถานี กรณีที่สถานีที่ถูกเลือกสัญญาณคลื่นไปไม่ถึง สปป.ลาว ผู้วิจัยจะเลือกในลำดับถัดลงมา สำหรับอำเภอที่มีจำนวน 1 หรือ 2 สถานี ผู้วิจัยเลือกทั้งหมด ส่วนอำเภอที่มี 3 สถานี ผู้วิจัยเลือกลำดับที่ 2 และ 3 จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 สถานี ใน 15 อำเภอ

(2) ผู้แทน สปป.ลาว ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานกงสุลใหญ่ สปป.ลาว จังหวัดขอนแก่น เพื่อประสานผู้แทนจาก สปป.ลาว เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ผู้บริหารจากกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม กรม

² ข้อมูลจากทำเนียบวิทยุชุมชนจังหวัดหนองคายที่ผู้วิจัยได้รับจากสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองคาย รวบรวมโดยชมรมนักจัดรายการวิทยุจังหวัดหนองคาย วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550 มีจำนวน 81 สถานีในทุกอำเภอ ทำเนียบถูกจัดลำดับตั้งแต่ลำดับที่ 1 ถึง 81 และเรียงตามอำเภอ

สื่อมวลชนและสถานีวิทยุฯ แห่งชาติลาว จำนวน 3 คน

(3) ประชาชนไทยและประชาชน สปป.ลาว ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยประชาชนไทย คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงฝั่งจังหวัดหนองคายในอำเภอที่มีด่านตรวจคนเข้าเมืองหรือจุดผ่อนปรน ซึ่งมีด่านตรวจคนเข้าเมืองจำนวน 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนจำนวน 6 แห่ง ใน 8 อำเภอ³ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) จำนวน 50 คนต่ออำเภอ และสัมภาษณ์ผู้ที่สมัครใจให้สัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงการกระจายตัวตามลักษณะทางประชากร อันได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ รวมเป็นจำนวน 400 คน สำหรับประชาชน สปป.ลาว ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้ที่ข้ามมาไทยบริเวณจุดผ่านแดนหรือจุดผ่อนปรน ใน 8 อำเภอ (เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างไทย) ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) และสัมภาษณ์ผู้ที่สมัครใจให้สัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงการกระจายตัวตามลักษณะทางประชากร อันได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ จำนวน 400 คน

(4) ประชาชน สปป.ลาว ผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยกลุ่มตัวอย่างสมัครใจให้สัมภาษณ์ จำนวน 10 คน

สำหรับรายการวิทยุชุมชนไทยในจังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะรายการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ซึ่งพบว่ามีจำนวน 2 รายการ ได้แก่ รายการ “สองฝั่งโขง” ออกอากาศทาง สวท. จังหวัดหนองคาย (ออกอากาศในระบบ เอ.เอ็ม.⁴ 810 KHz) และรายการ “ฮักแพงไทย-ลาว” ออกอากาศทาง สวท. อำเภอบึงกาฬ (ออกอากาศในระบบ เอฟ.เอ็ม. 104.25 MHz) ซึ่งผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อกับทางสถานีและทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีประสานขอความอนุเคราะห์ สวท.หนองคาย และ สวท.บึงกาฬ เพื่อขอไฟล์รายการ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากทั้ง 2 สถานี โดยได้รับไฟล์รายการดังนี้คือ รายการ “ฮักแพงไทย-ลาว” จำนวน 20 ไฟล์รายการ บันทึกการออกอากาศระหว่างเดือนกันยายน 2550 ถึง เมษายน 2551 โดยมีทุกเดือน ๆ ละ 2-3 ไฟล์ออกอากาศทาง สวท. บึงกาฬ วันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 21.10 - 22.10 น. และรายการ “สองฝั่งโขง” จำนวน 13 ไฟล์รายการ บันทึกการออกอากาศระหว่างเดือนธันวาคม 2550 – เมษายน 2551 มีทุกเดือน เฉลี่ยเดือนละ 2-3 ไฟล์ (ยกเว้น มกราคม 2551) ออกอากาศทาง สวท. หนองคาย วันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 14.10 - 15.00 น. ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีระยะเวลาในการศึกษาคือ ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2550 ถึง 31 มกราคม พ.ศ. 2552

³ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม อำเภอโพนพิสัย อำเภอรันทาปี อำเภอปากคาด อำเภอบึงกาฬ และอำเภอบุ่งคล้า (ข้อมูลจากด่านตรวจคนเข้าเมือง หนองคาย)

⁴ ในทางเทคนิคการกระจายเสียงในระบบ เอฟ.เอ็ม. มีเสียงหรือสัญญาณรบกวนน้อยกว่าและชัดเจนกว่าระบบ เอ.เอ็ม. แต่ระบบ เอ.เอ็ม. สัญญาณไปได้ไกลกว่า (ครอบคลุมพื้นที่มากกว่า) ระบบ เอฟ.เอ็ม. ซึ่งหากใช้กำลังเครื่องส่งมาก ๆ สัญญาณในระบบ เอ.เอ็ม.จะไปได้ไกลยิ่งขึ้น

⁵ ปัจจุบันคือ จังหวัดบึงกาฬ ตามพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ. 2554 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 22 มีนาคม 2554

ผลการวิจัย

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดำเนินการวิทยุฯ เป็นเพศชาย จำนวน 118 คน และเพศหญิง จำนวน 28 คน ผู้ดำเนินการวิทยุฯ มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง เกษตรกร ผู้เกษียณอายุราชการ และข้าราชการในท้องถิ่น เช่น ตำรวจ ทหาร ครู อบต. ปลัด ผู้ใหญ่บ้าน และทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในท้องถิ่น รวมทั้งพระ เป็นต้น สำหรับผู้แทนจาก สปป.ลาว คือ ผู้บริหารจากกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ได้แก่ ท่าน Pineprathana Phanthamaly รองอธิบดีกรมสื่อมวลชน (Deputy Director General, Mass Media Department) ท่าน Oudom Vanthanouvong หัวหน้าแผนกการ (Director of Programme Department) และท่าน Vansay Tavinyanh หัวหน้าแผนกข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน (Head of News and Current Affair) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งชาติลาว (Lao National Radio) กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม (Ministry of Information Culture)

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนไทย เพศชายมากกว่าเพศหญิง คือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.50 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.50 ช่วงอายุ 35-44 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.50 ช่วงอายุ 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.25 ช่วงอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.25 ช่วงอายุ 18-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.50 และช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.50 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมา คือ เป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 29.00 ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 8.50 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 8.00 แม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 5.25 นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 4.00 นักเรียน คิดเป็นร้อยละ 3.50 และทำงานในบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 2.75 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน สปป.ลาว เพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.00 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 35.00 ช่วงอายุ 25-34 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.25 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 18-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.25 ช่วงอายุ 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.25 ช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.00 ช่วงอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.25 และช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.00 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 35.50 รองลงมา คือ เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 18.25 แม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ผู้ใช้แรงงาน คิดเป็นร้อยละ 7.50 นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 7.50 นักเรียน คิดเป็นร้อยละ 5.75 อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 5.50 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 5.00 ทำงานในบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 4.25 และลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 2.00 ส่วนกลุ่มตัวอย่าง สปป.ลาว ผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพศชาย 9 คน หญิง 1 คน อายุ 19 ปี 2 คน 34 ปี 2 คน 20 25 29 31 37 และ 50 ปี อายุละ 1 คน เป็นข้าราชการ 2 คน นักศึกษา 2 คน มีอาชีพขับรถรับ-ส่ง 2 คน ค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว ทำงานในสถานทูตมาเลเซีย และวิศวกรก่อสร้าง อาชีพละ 1 คน

สถานภาพของวิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคาย

สภาพปัจจุบันของวิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคาย สถานีวิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคาย ที่เป็นวิทยุหลัก มีจำนวน 4 สถานี ได้แก่ สวท. หนองคาย สวท. บึงกาฬ อสมท.หนองคาย และ ส.ทร.หนองคาย ส่วนวิทยุชุมชน ตามทำเนียบวิทยุชุมชนของสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด หนองคาย มีจำนวน 81 สถานี ซึ่งทั้งหมดออกอากาศในระบบ เอฟ.เอ็ม. (แต่เมื่อลงพื้นที่วิจัยพบว่า มีจำนวนมากกว่าในทำเนียบ) การดำเนินการวิทยุชุมชน ในจังหวัดหนองคาย ไม่เพียงแต่มีปัญหา สัญญาณคลื่นรบกวน แทรกหรือเบียดกันภายในประเทศ ปัญหาดังกล่าวยังไปกระทบสัญญาณคลื่น ของทางฝั่ง สปป.ลาว ด้วย

จากการประมวลคำให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดำเนินการวิทยุฯ และผู้มารับฟัง รายการวิทยุฯ เมื่อลงพื้นที่วิจัย พบว่า วิทยุฯ ของไทยนำเสนอรายการเพลงเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเพลง ลูกทุ่ง หมอลำ เพื่อชีวิต ลูกกรุง และสตริง ฯลฯ สถานีวิทยุฯ บางแห่งเปิดเพลงขณะออกอากาศ รายการ โดยไม่มีนักจัดรายการวิทยุฯ จัดรายการ บางสถานีเน้นการเปิดเพลงหมอลำ นอกจากนั้น มีการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ เช่น การเกษตร มงคลชีวิต ญาญ่า⁶ หลักสูตร การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และสาธารณสุข เช่น โรคภัยไข้เจ็บในแต่ละฤดูกาล 30 บาทรักษาทุกโรค ฯลฯ รณรงค์การไปใช้สิทธิ ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งข่าวสารทั่วไปจากสื่อสิ่งพิมพ์และ อินเทอร์เน็ต โดยมักแทรกในรายการ และบางสถานีวิทยุฯ จัดทำสปอตและออกอากาศเพื่อการรณรงค์ การป้องกันยาเสพติด ไฟป่าและอุบัติเหตุ ฯลฯ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดำเนินการวิทยุฯ กล่าวว่า ในการดำเนินงานและจัดรายการอาศัยแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้ (1) หนังสือพิมพ์ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด (2) หนังสือต่าง ๆ เช่น ความรู้ทั่วไป ประเพณีอีสาน (3) หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นที่ส่งข่าวสารมายังสถานี เช่น สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัด ที่ว่าการอำเภอ เทศบาล อบต. โรงเรียน โรงพยาบาล ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และ (4) อินเทอร์เน็ต โดยใช้กูเกิล (Google) ในการค้นข้อมูล และบริการข่าวผ่านมือถือโดยไอเอ็นเอ็น (INN) ในส่วนของ สวท. นั้น มีผู้สื่อข่าวทำหน้าที่สื่อข่าวหรือทำข่าวในท้องถิ่น โดยมีแหล่งข่าวสำคัญคือ หน่วยงาน ราชการในท้องถิ่น ในการนำเสนอรายการนักจัดรายการวิทยุฯ นำเสนอด้วยภาษาอีสาน ภาษากลาง และบางสถานีวิทยุฯ ใช้ภาษาลาวในรายการ

สถานีวิทยุฯ บางแห่งเชิญหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นร่วมจัดรายการ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนในพื้นที่ ฯลฯ เพื่อให้หน่วยงานรัฐ ดังกล่าวประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ของหน่วยงานผ่านสถานีวิทยุฯ ซึ่งสถานีวิทยุฯ บางแห่งได้รับการตอบรับและหน่วยงานรัฐหลายแห่งส่งตัวแทนจัดรายการ

⁶ คำภาษาอีสานที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประชานิยมในการดำรงชีวิต ฯลฯ

สถานีวิทยุหลักนำเสนอข่าวภาคเช้า ภาคเที่ยง และภาคค่ำของกรมประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีการนำเสนอข่าวต้นชั่วโมง สถานีวิทยุชุมชนหลายแห่งเชื่อมโยงสัญญาณข่าวทุกภาคของกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อออกอากาศ วิทยุชุมชน อาทิ วิทยุเสียงธรรม นอกจากนำเสนอรายการของคณะสงฆ์แล้ว ยังนำเสนอธรรมะทุกต้นชั่วโมง สถานีวิทยุฯ บางแห่งเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้า อาทิ น้ำผลไม้เพื่อสุขภาพ อินทรา (Intra) และบางสถานีผลิตและจำหน่ายเพลง ซึ่งเป็นผลงานของศิลปินของสถานีวิทยุฯ เอง

นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่ควบคุมเสียงด้วยตนเองขณะดำเนินรายการ นักจัดรายการวิทยุฯ ในสถานีวิทยุชุมชนมีทั้งนักเรียนระดับประถมศึกษา วัยรุ่น วัยทำงานและผู้สูงอายุ นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่ทำรายการวิทยุฯ สถานีเดียว บางคนทำรายการวิทยุฯ ให้แก่สถานีวิทยุฯ 2-3 สถานี

นักจัดรายการวิทยุฯ บางคนพูดทักทายผู้ฟังทั้งไทยและ สปป.ลาว ในช่วงต้นรายการ อาทิ “ขอสวัสดิ์พี่น้องทางฝั่งนครเวียงจันทน์” บางคนมีแฟนเพลงประจำที่อยู่ สปป.ลาว โดยแฟนเพลงติดตามฟังรายการเป็นประจำ บางสถานีวิทยุฯ จัดทำแฟนคลับ และมีสมาชิกเป็นคน สปป.ลาว และมีการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกแฟนคลับ สถานีวิทยุฯ บางแห่ง ผู้บริหารสถานีให้นโยบายแก่นักจัดรายการวิทยุฯ ว่า เมื่อมีสายโทรศัพท์ขอเพลงจาก สปป.ลาว ให้เปิดเพลงที่ตน สปป.ลาว ขอก่อน โดยให้เหตุผลว่า ต้องคำนึงถึงว่า คน สปป.ลาว เสียค่าโทรศัพท์ และคน สปป.ลาว เป็นเพื่อนบ้าน รวมทั้งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึที่ดีต่อกัน แม้ว่าสถานีวิทยุฯ บางแห่งจะไม่มีนโยบายและไม่ปฏิบัติดังกล่าว แต่ก็เคยถูกต่อว่าจากผู้ฟังคนไทยว่า สถานีลำเอียงเปิดเพลงตามคำขอของผู้ฟัง สปป.ลาว ก่อนทั้งที่ตน (คนไทย) ขอเพลงก่อน สถานีบางแห่งกำหนดให้นักจัดรายการวิทยุฯ รับสายโทรศัพท์และนำออกอากาศการพูดคุยกันในรายการ 1 สายโทรศัพท์ (หนึ่งคนโทรศัพท์) ไม่เกิน 1 นาทีและไม่เกิน 8 สายโทรศัพท์ต่อ 1 รายการ (รายการโดยประมาณ 1 ชั่วโมง)

สถานีวิทยุชายแดนไทยหลายแห่งออกอากาศโฆษณาสินค้าและบริการของ สปป.ลาว ซึ่งผู้แทน สปป.ลาว กล่าวว่า การโฆษณาธุรกิจผ่านสื่อต้องขออนุญาต โดยต้องขออนุญาตจากส่วนกลาง กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการที่เป็นคน สปป.ลาว คนหนึ่งกล่าวว่า การที่เจ้าของสินค้าและบริการ สปป.ลาว ซื้อโฆษณาจากวิทยุฯ ไทย เพราะ “เพลงที่ค่อนข้างหลากหลายกว่า ดีเจก็หลากหลายกว่า ค่าโฆษณาก็ถูกกว่า” ผู้ดำเนินการวิทยุฯ ชุมชนส่วนหนึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายการสนับสนุนรายการว่าหากสนับสนุนรายการร่วมกับผู้สนับสนุนรายการอื่น ในความยาวรายการ 1 ชั่วโมง ออกอากาศวันจันทร์ถึงวันศุกร์ (สถานีบางแห่งออกอากาศวันจันทร์ถึงวันอาทิตย์) ราคาประมาณ 1,500 บาท ต่อเดือน แต่ถ้าเป็นการเปิดสปอตโฆษณาทุกต้นชั่วโมงราคาประมาณ 2,500–5,000 บาท ต่อเดือน ผู้ดำเนินการวิทยุฯ คนหนึ่งกล่าวว่า ผู้ดำเนินการวิทยุฯ ไทยเข้าไปหาผู้สนับสนุนรายการทาง สปป.ลาว สาเหตุหนึ่งคือ ผู้สนับสนุนรายการทาง สปป.ลาว ไม่มีปัญหาการชำระเงินค่าลงโฆษณา โดยจะชำระเงินตรงเวลา ซึ่งแตกต่างจากผู้สนับสนุนรายการทางฝั่งไทย ผู้ดำเนินการวิทยุฯ อสมท. กล่าวว่า มีบริษัทเอกชนชื่อ สปป.ลาว ซื้อสปอตโฆษณาสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ แชมพู เพื่อโฆษณาทางสถานีวิทยุฯ อสมท.

ผู้บริหารสถานีวิทยุฯ กลุ่มตัวอย่างหลายแห่งห้ามไม่ให้นักจัดรายการวิทยุฯ พูดถึงเรื่องการเมือง ในทุกมิติที่จะกระทบต่อสถานีวิทยุฯ รวมทั้งข่าวสารใด ๆ หากไม่มีแหล่งที่มาที่ห้ามนำเสนอ ถ้าเป็น ข่าวสารที่ได้รับจากหน่วยงานราชการต้องอ่านออกอากาศตามหนังสือ ห้ามพูดนอกเหนือจากหนังสือ ที่ได้รับมา นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า สถานีวิทยุหลักบางแห่ง และวิทยุชุมชนไม่มีผู้รับผิดชอบ เป็นนักข่าวหรือผู้สื่อข่าวทำหน้าที่ในการหาข่าวหรือทำข่าวอย่างชัดเจน สถานีวิทยุชุมชนแห่งหนึ่ง ออกอากาศรายการของวีโอเอ (VOA: Voice of America) ซึ่งเป็นบทบาทอีกด้านหนึ่งของวิทยุ ชนไทยในการเผยแพร่ข่าวสารจากรายการวีโอเอ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของวีโอเอที่กรุงเทพฯ ให้ข้อมูลว่า ทางวีโอเอไม่มีนโยบายซื้อเวลาในการออกอากาศ ยกเว้นในแถบยุโรปตะวันออก ซึ่งปกติวีโอเอใช้ วิธีการแลกเปลี่ยน ซึ่งหากสถานีพิจารณาเห็นว่ารายการวีโอเอ เหมาะสมที่จะช่วยเสริมรายการของ สถานีได้ ก็สามารถนำรายการวีโอเอออกอากาศได้

ศักยภาพของวิทยุชุมชนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่

(1) สถานีบางแห่งมีการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะสถานีวิทยุหลัก ได้แก่ สวท. บึงกาฬ สวท. หนองคาย ส.ทร. และ อสมท. หนองคาย มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงาน/ฝ่ายและ บุคลากรที่เป็นระบบ โดยในแต่ละงาน/ฝ่ายมีผู้รับผิดชอบในแต่ละหน้าที่อย่างชัดเจน ซึ่งการมีการบริหาร จัดการที่ดีสะท้อนถึงความพร้อมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในการดำเนินงานเพื่อให้วิทยุฯ มีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในส่วนของสถานีวิทยุชุมชนนั้น วิทยุชุมชนบางแห่ง มีจุดเด่นในด้านการบริหารจัดการ คือ การบริหารจัดการโดยและเพื่อคนภายในชุมชนเอง ซึ่งเป็นกลไก หนึ่งที่เชื่อมโยงคนในชุมชน โดยไม่มีเป้าหมายทางธุรกิจหรือแสวงหากำไร สถานีวิทยุชุมชนลักษณะนี้ ดำเนินการโดยวัดและผู้นำชุมชน จุดเด่นของการบริหารจัดการของวิทยุชุมชนกลุ่มนี้ จะเอื้อให้วิทยุ ชนชนมีอิสระจากการครอบงำของทุน อันช่วยในการทำหน้าที่ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะหน้าที่ในการ ส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

(2) สถานีบางแห่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและหลากหลาย สถานีวิทยุฯ แต่ละแห่ง ดำเนินการโดยผู้บริหารสถานีและนักจัดรายการวิทยุฯ ที่มีความรู้ความสามารถและหลากหลาย กล่าวคือ (2.1) ผู้บริหารสถานี สถานีวิทยุฯ บางแห่งมีผู้บริหารสถานีที่มีความรู้และความสามารถในการบริหารงาน รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในงานด้านวิทยุกระจายเสียง (2.2) นักจัดรายการวิทยุฯ มีความรู้ความสามารถที่โดดเด่น ดังนี้ (2.2.1) ส่วนหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี ของทั้งไทยและ สปป.ลาว เพราะเป็นคนในท้องถิ่น (2.2.2) บางคนสามารถอ่านภาษาเขียนของลาว ได้อย่างคล่องแคล่ว (2.2.3) ทั้งหมดมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ฟังทั้งไทยและ สปป.ลาว โดยนัก จัดรายการบางคนเดินทางไปพบปะพูดคุยกับผู้ฟัง สปป.ลาว บ่อยครั้ง (2.2.4) ส่วนใหญ่มีความ สามารถในการจัดรายการทำให้รายการมีความน่าสนใจ และตรงกับความต้องการของผู้ฟัง จึงทำให้ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มาก และเป็นที่ยอมรับของผู้ฟังทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว (2.2.5) บางส่วน

มีความรู้ความสามารถนอกเหนือจากการจัดรายการในหลายด้าน และความสามารถบางอย่างเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินรายการหรือผลิตรายการ⁷ รวมทั้ง (2.2.6) บางคนมีความรู้ในด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น ความรู้ด้านการสาธารณสุข และด้านการเกษตร นอกจากนี้ สถานีวิทยุชายแดนไทยบางแห่งมีนักจัดรายการวิทยุฯ ที่หลากหลาย ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งชายและหญิง รวมทั้งพระ เป็นต้น โดยเฉพาะในสถานีวิทยุชุมชน ทำให้มีรายการออกอากาศที่หลากหลายในมิติของเสียง วิธีการนำเสนอ และเนื้อหารายการ ความรู้ความสามารถและความหลากหลายของนักจัดรายการวิทยุฯ ข้างต้นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่เอื้อให้วิทยุชายแดนไทยสามารถทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

(3) สถานีบางแห่งกำลังส่งสูงครอบคลุมพื้นที่กว้างและมีความพร้อมด้านอุปกรณ์/เครื่องมือ สถานีวิทยุหลักทั้งหมด และวิทยุชุมชนส่วนใหญ่ส่งสัญญาณครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง และมีความชัดเจนของสัญญาณ ทำให้สามารถเข้าถึงชุมชนและท้องถิ่นของทั้ง 2 ประเทศ และมีความพร้อมด้านอุปกรณ์ในการผลิตรายการ ทั้งเครื่องส่งสัญญาณ เครื่องผสมเสียง ไมโครโฟน และคอมพิวเตอร์ซึ่งนำมาใช้ในการผลิตรายการ

ปัจจัยภายนอกที่เสริมศักยภาพวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่

(1) พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทยใน สปป.ลาว การเสด็จเยือน สปป.ลาว ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ทั้งอย่างเป็นทางการ และส่วนพระองค์ โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่เสด็จเยือน ทรงสนพระทัยในด้านต่าง ๆ และทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อันนำประโยชน์ต่อประเทศและประชาชนของทั้งไทยและลาว ทำให้ประชาชน สปป.ลาว มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคน สปป.ลาว คนหนึ่งกล่าวถึงพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าพระองค์ตรัสให้คนดีปกครองบ้านเมือง คนไม่ดีไม่ให้ปกครองบ้านเมือง⁸ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทยจึงเปรียบเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวและเชื่อมความสัมพันธ์ของคนทั้ง 2 ประเทศ ดังนั้นจึงช่วยเอื้อให้วิทยุชายแดนไทยมีศักยภาพในการทำหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว โดยเฉพาะการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทยใน สปป.ลาว

⁷ เช่น การแปล การพากย์การแข่งขัน เรือ ฟุตบอล และมวย ผนวก ความสามารถด้านการเป็นพิธีกรในงานต่าง ๆ ของท้องถิ่น เป็นต้น

⁸ “...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...” พระบรมราโชวาท ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี 11 ธันวาคม 2512

(2) ภูมิประเทศที่ติดกัน แม้ว่า สปป.ลาว จะมีพื้นดินส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบสูง แต่พื้นที่ราบที่เป็นส่วนน้อยนั้นอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง โดยในส่วนที่ติดกับจังหวัดหนองคายนั้นเป็นพื้นที่ราบแนวยาว⁹ ในส่วนของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดหนองคายนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นพื้นที่ราบเช่นเดียวกัน ยกเว้นในบางพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปและพบว่า ทั้งฝั่งไทยและ สปป.ลาว มีภูเขาบางส่วน เช่น ที่อำเภอสังคม และอำเภอบุ่งคล้า นอกจากนี้ จังหวัดหนองคายมีพื้นที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับเมืองหลวงของ สปป.ลาว คือ นครหลวงเวียงจันทน์ และแขวงบอลิคำไซ จึงทำให้ลักษณะทางภูมิประเทศดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมให้วิทยุชุมชนไทยในจังหวัดหนองคายมีบทบาทในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว เพราะคลื่นหรือสัญญาณสามารถครอบคลุมพื้นที่ 2 ฝั่งโขง การส่งและรับสัญญาณทำได้แม้สถานีวิทยุฯ จะส่งด้วยกำลังส่งสัญญาณต่ำ จึงทำให้ประชาชนทั้งไทยและ สปป.ลาว สามารถรับฟังวิทยุฯ ได้อย่างสะดวก

(3) ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างคนไทยและคน สปป.ลาว คนทั้ง 2 ฝั่งโขงต่างมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือครอบครัว รวมทั้งความสัมพันธ์แบบเพื่อนและแฟน คน สปป.ลาว บางส่วนเคยถือสัญชาติไทย แต่ข้ามไป สปป.ลาว เพื่อเข้าครอบครองที่ดินเมื่อหลาย 10 ปีผ่านมา ซึ่งปัจจุบันถือสัญชาติลาว แต่ยังคงมีญาติพี่น้องอยู่ฝั่งไทย คน สปป.ลาว บางส่วนเป็นผู้อพยพจากชาติอื่น อาทิ เวียดนาม มาอยู่ที่ สปป.ลาว และมีเครือข่ายติดต่อพามาอยู่ฝั่งไทย ตลอดจนบางส่วนมีการแต่งงานกัน ทำให้มีสามีหรือภรรยาเป็นคนไทยหรือคน สปป.ลาว นักจัดรายการวิทยุชุมชนบางคน กล่าวว่า ตัวเองยังคงมีญาติพี่น้องอยู่ สปป.ลาว ในส่วนของความสัมพันธ์แบบเพื่อนและแฟนนั้น ตัวอย่างคือ บางส่วนข้ามมาศึกษาที่ไทย จึงมีเพื่อนอยู่ฝั่งไทย คนไทยบางคนข้ามไปทำธุรกิจส่วนตัวกับเพื่อนที่อยู่ สปป.ลาว คนไทยและคน สปป.ลาว บางคนเป็นแฟนกันโดยอยู่ในช่วงของการดูใจกันและกัน เป็นต้น กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นนี้มักมีทัศนคติที่ดีต่อกันและกัน เช่น คน สปป.ลาว ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างของประชาชน สปป.ลาว เล่าให้ฟังว่า ตัวเองกำลังคบหากับแฟนซึ่งเป็นคนไทย และเมื่อเห็นข่าวทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือของไทยต่อพม่าในครั้งที่พม่าประสบภัยจากพายุไซโคลนนาร์กีส¹⁰ จึงคิดว่า หากภัยพิบัติใด ๆ เกิดขึ้นกับ สปป.ลาว เชื่อกันอย่างยิ่งว่า ไทยจะเป็นประเทศแรกที่ให้ความช่วยเหลือ

(4) เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ในมิติของเศรษฐกิจมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างเศรษฐกิจของประเทศไทยและ สปป.ลาว ผ่านการค้าขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและธุรกิจ โดยในระดับปัจเจกบุคคลนั้น คน สปป.ลาว ข้ามฝั่งมาซื้อ-ขายสินค้าและบริการ ณ จุดผ่านแดน และ ณ จุดผ่อนปรนต่าง ๆ โดยคน สปป.ลาว ที่ข้ามจุดผ่านแดนและจุดผ่อนปรนที่เป็นพื้นที่วิจัยนั้น ส่วนใหญ่ข้ามมาซื้ออุปโภคบริโภค เพื่อนำไปขายต่อและใช้ส่วนตัว สินค้าที่พบ

⁹ ดังปรากฏตามแผนที่ที่พิมพ์โดย The National Geographic Department สปป.ลาว ในปี 2008

¹⁰ เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อเมษายน/พฤษภาคม พ.ศ. 2551

เช่น ขนม ข้าวสาร ซอสหอยนางรม หอยแครง ผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน¹¹ และดอกไม้สด ตลอดจน ผงซักฟอก ตู้เสื้อผ้า รถไถ อุปกรณ์ตัดแต่งผม น้ำดื่ม เช่น น้ำส้ม น้ำอัดลม เป็นต้น บางส่วนเข้ามาเพื่อ เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลของไทย สำหรับสินค้าที่คน สปป.ลาว นำมาขายฝั่งไทย เช่น ผัก ไข่ต้มแดง ฯลฯ รวมทั้งสมุนไพรและเครื่องราง (บริเวณจุดผ่อนปรนอำเภอปากคาด) และการเข้ามา ขายแรงงาน เช่น รับจ้างทำงานตามร้านค้า ร้านอาหาร ทำนาและก่อสร้างฝั่งไทย ฯลฯ ในส่วนของ คนไทยที่เข้าไป สปป.ลาว นอกจากไปใช้จ่ายเงินในขณะที่เดินทางท่องเที่ยวแล้ว ยังรวมถึงการนิยม เข้าไปซื้อสินค้าบริเวณร้านค้าปลอดภาษีฝั่ง สปป.ลาว เช่น โทรศัพท์มือถือ สุรา บุหรี่ และเสื้อผ้า

ส่วนทางด้านธุรกิจนั้น มีการลงทุนร่วมกันระหว่างกลุ่มธุรกิจไทยและ สปป.ลาว จำนวนมาก จากรายงานการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการค้า การชำระเงิน และธุรกิจตามแนวชายแดนไทย-ลาว 8 จุด ของธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือและธนาคารแห่ง สปป.ลาว (2549: 25, 30) ระบุว่า การค้าชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคายในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ระหว่าง พ.ศ. 2538-2547) โดยรวมขยายตัวสูงขึ้น โดยมีมูลค่าการค้าเฉลี่ยปีละ 6,634.2 ล้านบาท อัตราการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 13.5 ต่อปี สินค้าส่งออกที่สำคัญ เช่น น้ำมันปิโตรเลียมและเชื้อเพลิงอื่น ๆ สินค้าบริโภคใน คราวเรือน วัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์/จักรยานยนต์และอะไหล่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ผ้าผืน และอุปกรณ์ตัดเย็บ ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ เช่น ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ผลิตภัณฑ์ฝ้าย เครื่องหัตถกรรมและเครื่องเงิน ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในมิติของเศรษฐกิจ ซึ่งการท่องเที่ยวของคนทั้ง 2 ประเทศ และการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติส่งผลต่อเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งบริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองหนองคาย โดยเฉพาะบริเวณก่อนถึงสะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว มีผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจำนวนมาก ให้บริการทั้งการจัดการ การเช่ารถ การทำบัตร ผ่านแดน ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวใน สปป.ลาว ในขณะที่มีรถเช่าที่ดำเนินการโดยคน สปป.ลาว รอให้ บริการ ณ บริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองทางฝั่ง สปป.ลาว ความสัมพันธ์ในมิติทางเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาวนี้ เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ซึ่งช่วยเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้าน การส่งเสริมเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศ

(5) จุดร่วมของภาคการเกษตร เกษตรกรรม เป็นหัวใจสำคัญของคนไทยและคน สปป.ลาว ใน รายงานการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการค้า การชำระเงิน และธุรกิจตามแนวชายแดนไทย-ลาว 8 จุด ของ ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือและธนาคารแห่ง สปป.ลาว (2549: 15) ระบุว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของนครหลวงเวียงจันทน์เป็นที่ราบ ซึ่งเหมาะแก่การผลิตภาคเกษตร และ ร้อยละ 87 ของครัวเรือนทั้งหมดประกอบอาชีพปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ในขณะที่จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม¹² ซึ่งในบางพื้นที่ใน

¹¹ ช่วงเวลาเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงฤดูของเงาะและทุเรียน

¹² ข้อมูลทั่วไปจังหวัดหนองคาย, www.2551

บางอำเภอมีการปลูกยางพารา รวมทั้งคน สปป.ลาว บางคนข้ามฝั่งมาซื้อพันธุ์ไม้ผลและไม่เศรษฐกิจ ยืนต้น เช่น มะม่วงและต้นยางพาราในไทย ดังนั้นกล่าวได้ว่าจุดร่วมระหว่าง สปป.ลาว และไทยใน ภาคการเกษตรนี้สามารถช่วยเสริมศักยภาพของวิद्यายุทธศาสตร์ไทยในบทบาทส่งเสริมด้านการเกษตร อันเป็น “ปากท้อง” ของคนทั้ง 2 ประเทศ

(6) ภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากภาษาถิ่นที่ผู้ที่อาศัยดั้งเดิมในจังหวัดหนองคาย ส่วนใหญ่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน คือ ภาษาอีสาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาที่คน สปป.ลาว ใช้ ผู้ดำเนินรายการสถานีวิทยุชายแดนไทยบางคนจึงกล่าวว่า ภาษาที่คนไทยและ สปป.ลาว เป็นภาษา เดียวกัน และใช้ภาษาอีสานในการนำเสนอรายการ การนำเสนอข่าวสารและการจัดรายการด้วยภาษา อีสาน ทำให้ผู้ฟัง สปป.ลาว เข้าใจได้ง่ายและสามารถสร้างความเข้าใจที่ตรงกันได้

นอกจากภาษาถิ่นที่มีความคล้ายคลึงกันทำให้คนทั้ง 2 ฝั่งสื่อสารเข้าใจกันได้แล้ว ภาษาไทยกลาง เป็นภาษาที่คน สปป.ลาว ส่วนใหญ่รู้และเข้าใจ ส่วนหนึ่งเนื่องจากการข้ามไปมาระหว่างไทยและ สปป.ลาว และต้องสื่อสารกับคนไทยบ่อยครั้ง และส่วนหนึ่งมาจากการเปิดรับสื่อมวลชนไทย เช่น วิทยุฯ และวิทยุโทรทัศน์ โดยเฉพาะคน สปป.ลาว ที่มีทักษะการอ่านออกเขียนได้ยังสามารถอ่าน หนังสือไทยได้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน สปป.ลาว คนหนึ่งที่กำลังอ่านหนังสือด้านเทคโนโลยี สารสนเทศที่พิมพ์เป็นภาษาไทย (ก่อนการสัมภาษณ์) บอกผู้วิจัยว่า ตนเองเข้าใจภาษาไทย เพราะฟัง วิทยุฯ และดูโทรทัศน์ไทยมาตั้งแต่ยังเด็ก ในมิติของ “ภาษา” จึงเป็นปัจจัยเสริมศักยภาพของวิद्यายุทธศาสตร์ไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

สปป.ลาว และประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสานมีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่คล้ายคลึงกัน สังเกตได้จากลักษณะของกิจกรรมประเพณีที่ทั้ง 2 ประเทศจัดขึ้นในชุมชน และสังคม โดยเฉพาะฮีตสิบสอง-คองสิบสี่¹³ เช่น สงกรานต์ บุญบั้งไฟ การแข่งเรือ นอกจากนี้ยังมีการข้ามไป-มาเพื่อเข้าร่วมงานบุญประเพณีของกันและกัน เช่น คน สปป.ลาว ข้ามมาเที่ยวบุญบั้งไฟ ฝั่งไทย¹⁴ คนไทยข้ามไปทำบุญผ้าป่าที่ สปป.ลาว อันทำให้การทำหน้าที่ของวิद्यายุทธศาสตร์ไทยในการ ส่งเสริมความสัมพันธ์ด้วยการนำเสนอวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้ความสัมพันธ์ แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เป็นไปด้วยความสะดวก

¹³ ฮีต มาจากคำว่า จาริต หมายถึง ประเพณีที่ถือสืบต่อกันมานาน ส่วนคำว่า สิบสอง คือ สิบสองเดือน ดังนั้นฮีตสิบสอง หมายถึง ประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี คองสิบสี่ บางทีเขียนหรือออกเสียงเป็น คองสิบสี่ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่คนในสังคมทุกระดับพึงปฏิบัติต่อกัน อาทิ หลักปฏิบัติของคนในครอบครัว (ข้อมูลจาก ความรู้รอบตัว ชุมชนวัฒนธรรมและประเพณีไทย รวบรวมและเรียบเรียงโดยสุลัดพร สุสุวรรณและสุจิราภรณ์ บริสุทธิ์, 2542 และฮีตสิบสอง โดยสาร สารทัศนันทน์, 2544)

¹⁴ ช่วงเก็บข้อมูลวิจัยเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550

(7) ศาสนาและความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านศาสนา พุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ของทั้งประเทศไทย และ สปป.ลาว นับถือ ซึ่งความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว มีมาอย่างยาวนาน สถาบันทางศาสนา คณะสงฆ์ของทั้งสองฝ่ายติดต่อและมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย มีความร่วมมือกับวัดองค์ตื้อ เวียงจันทน์ สปป.ลาว คำสอนของพระพุทธเจ้ายังถูกเผยแผ่ทางสถานีวิทยุชายแดนไทย บางแห่งทั้งวิทยุหลักและวิทยุชุมชน ซึ่งทั้งคนไทยและคน สปป.ลาว โดยเฉพาะผู้สูงอายุรับฟังรายการธรรมะที่ดำเนินรายการโดยพระสงฆ์ไทย จากการยึดหลักพุทธศาสนาเดียวกันของคนส่วนใหญ่ของทั้ง 2 ประเทศประกอบกับความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ไทยและ สปป.ลาว จึงเป็นปัจจัยเสริมศักยภาพวิทยุฯ ในการทำหน้าที่ในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านศาสนา อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่ดีในด้านอื่น ๆ ต่อไป

(8) การมีส่วนร่วมของคน สปป.ลาว ในวิทยุชายแดนไทยและกิจกรรมอื่น การที่ผู้ฟังมีส่วนร่วมในสื่อวิทยุชายแดนไทย ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการเปิดรับฟัง การมีส่วนร่วมในการโทรศัพท์หรือส่งเอสเอ็มเอส (การส่งข้อความสั้น ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือเข้าร่วมในรายการ (short message service: SMS) ฯลฯ ตลอดจนการเดินทางไปเยี่ยมเยียนนักจัดรายการวิทยุฯ ไทย ณ สถานีวิทยุชายแดนไทย ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในระดับต้นและเป็นการมีส่วนร่วมในแนวรับ (passive) แต่กล่าวได้ว่าเป็นระดับของการมีส่วนร่วมขั้นพื้นฐานสำคัญที่จะสามารถพัฒนาสู่การมีส่วนร่วมในระดับสูง อาทิ การมีส่วนร่วมในการคิดและผลิตรายการต่อไปได้ ในส่วนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ นั้น พบว่า คน สปป.ลาว ข้ามมายังฝั่งไทยเพื่อชมคอนเสิร์ต อาทิ คอนเสิร์ตศิลปินไทย รวมทั้งการข้ามมาเพื่อเข้าร่วมประกวดในการแข่งขันร้องเพลง/หมอลำ เป็นต้น

(9) ความร่วมมือระหว่างไทยและ สปป.ลาว ทั้ง 2 ฝั่งมีความร่วมมือกันทั้งระดับชุมชนท้องถิ่น และระดับชาติในหลายลักษณะและมิติ ในระดับชุมชน เช่น การทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี 2 แผ่นดิน ความร่วมมือระดับท้องถิ่นระหว่างไทยและ สปป.ลาว มีทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมร่วมระหว่างนายอำเภอกับเจ้าเมืองหรือเจ้าแขวง สปป.ลาว ในด้านการรักษาความสงบตามแนวชายแดนแม่น้ำโขง ยาเสพติด การดูแลชายแดนการค้าข้ามฝั่ง สาธารณสุข ฯลฯ ความร่วมมือกันในงานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ และการร่วมแข่งขันกีฬา อาทิ ฟุตบอล ความร่วมมือระดับชาติ เช่น ความร่วมมือในคณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดนทั่วไปไทย-ลาว คณะกรรมการส่งเสริมการค้าและการลงทุนไทย-ลาว สมาคมไทย-ลาว เพื่อมิตรภาพ/สมาคมมิตรภาพลาว-ไทย¹⁵ (รายละเอียดของกิจกรรมอ่านเพิ่มเติมได้จากองค์กรและกิจกรรมด้านอินโดจีนศึกษาในประเทศไทย โดยสมหมาย ชินนาค, 2545 หน้า 229-235) ศูนย์ประสานงานลือมวตชนไทย-ลาว

¹⁵ สมาคมไทย-ลาวเพื่อมิตรภาพจัดตั้งโดยกระทรวงการต่างประเทศเมื่อ พ.ศ. 2537 ส่วน สปป.ลาว จัดตั้งสมาคมมิตรภาพลาว-ไทย ภายใต้ศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ทั้ง 2 สมาคมมีการประชุมร่วมกันประจำปี (ข้อมูลจาก www.mfa.go.th)

(มีที่ทำการอยู่ที่ สวท.หนองคาย) เป็นต้น อันเอื้อให้วิทุชายแดนไทยมีโอกาสในการเชื่อมโยงความร่วมมือและนำเสนอข่าวสารความร่วมมือไปยังผู้ฟังทั้ง 2 ฝ่ายให้รับทราบถึงความร่วมมือระหว่าง 2 ประเทศ

(10) การมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงและจุดผ่อนปรน สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ณ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทำให้ประชาชนทั้ง 2 ฝ่ายมีความสะดวกสบายในการเดินทางด้วยรถยนต์ ทั้งรถยนต์ส่วนตัวและรถโดยสาร และที่สำคัญเป็นจุดผ่านแดนที่เปิดให้ประชาชนข้ามไปมาได้ทุกวัน แต่สำหรับคนต่างอำเภอที่มีจุดผ่อนปรนเปิดให้ประชาชน 2 ฝ่ายข้ามไปมา แม้ว่าจุดผ่อนปรนจะเปิดเพียง 2 วัน ในหนึ่งสัปดาห์ แต่คน สปป.ลาว ก็สามารถข้ามมาได้ทุกวันในกรณีเร่งด่วน เช่น การมารักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลฝั่งไทยเมื่อเจ็บป่วยหนัก การมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว และจุดผ่อนปรนเอื้ออำนวยการไปมาหาสู่กันและคนทั้ง 2 ฝ่าย ตลอดจนนักจัดรายการวิทยุฯ และผู้ฟังได้มีโอกาสมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อสานสัมพันธ์

(11) การที่สถานีวิทยุชายแดนไทยได้รับสนับสนุนด้านการเงินจากส่วนต่าง ๆ สถานีวิทยุฯ ดำเนินการด้วยงบประมาณของรัฐ ได้แก่ สวท. และ ส.ทร. นั้น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจากรัฐอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ช่วงเวลาของการออกอากาศก็ได้ให้สัมปทานแก่บริษัท อันเกครายได้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการส่วนหนึ่ง ส่วนสถานีวิทยุฯ รัฐวิสาหกิจ ได้แก่ อสมท. และ วิทยุชุมชนที่ดำเนินงานในรูปของธุรกิจ มีรายได้เพื่อใช้ในการดำเนินการสถานีจากผู้สนับสนุนรายการที่เป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ ทั้งจากของไทยและ สปป.ลาว ส่วนสถานีวิทยุชุมชนที่ดำเนินการโดยชุมชน มีรายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินการ โดยเฉพาะเป็นค่าไฟฟ้าจากการทำนาครยชะของชุมชน และสถานีวิทยุชุมชนบางแห่งมีหน่วยงานราชการสนับสนุนองค์กรชุมชนในการดำเนินการสถานี การได้รับการสนับสนุนด้านการเงินเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมศักยภาพของวิทุชายแดนไทย ซึ่งหากขาดงบประมาณที่เพียงพอ การดำเนินงานของวิทยุฯ จะเป็นไปด้วยความลำบากหรืออาจทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้เลย

ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อวิทุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ ไทย-ลาว ได้แก่

(1) สถานีบางแห่งมีการบริหารจัดการที่ไม่ดีเท่าที่ควร แม้ว่าสถานีวิทยุหลักทุกแห่งและวิทยุชุมชนบางแห่งมีจุดเด่นในด้านการบริหารจัดการ (ดังกล่าแล้ว) แต่มีสถานีวิทยุชุมชนหลายแห่งที่การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ ไม่มีการแบ่งงานอย่างชัดเจน กล่าวคือ ต่างคนต่างทำ ไม่มีฝ่ายหรือผู้ที่รับผิดชอบเฉพาะในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องการเงินและบัญชี เทคนิค การตลาด การจัดผังรายการ ซึ่งส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเจ้าของสถานี ที่เป็นทั้งผู้ค้นหา คัดเลือก และจ่ายค่าจ้างผู้ปฏิบัติงาน จ่ายค่าไฟฟ้า และตัดสินใจต่อปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งไม่มีการสื่อสารภายในองค์กรที่ดี ไม่มีการจัดการ

อบรมนักจัดรายการวิทยุฯ ใหม่ ไม่มีการจัดสวัสดิการแก่บุคลากร และไม่มีการประเมินรายการ อาทิ การสำรวจความนิยมในรายการจากผู้ฟัง

(2) สถานีบางแห่งมีบุคลากรน้อยและขาดคุณสมบัติบางประการในการทำหน้าที่เป็นนักจัดรายการฯ รายละเอียดดังนี้ (2.1) สถานีวิทยุชายแดนไทยบางแห่งโดยเฉพาะวิทยุชุมชนมีบุคลากรน้อย นักจัดรายการบางคนทำหลายหน้าที่ เช่น นอกจากจัดรายการแล้ว ยังดูแลสถานีตั้งแต่การเปิด-ปิด ทำความสะอาด ติดต่อประสานงาน และนักจัดรายการบางคนดำเนินรายการหลายชั่วโมงและหลายช่วงเวลา ฯลฯ (2.2) นักจัดรายการวิทยุฯ ขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ หลายคนขาดความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลง (ณ ปัจจุบัน) ของ สปป.ลาว บางคนขาดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของ สปป.ลาว และส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเกี่ยวกับไทยและ สปป.ลาว อาทิ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (2.3) นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่โดยเฉพาะวิทยุชุมชนที่ใช้ภาษาไทยกลางในการจัดรายการ ใช้ภาษาไม่ถูกต้องและไม่ชัดเจนในอักขรวิธีทั้งการออกเสียง ร และ ล และเสียงควบกล้ำ รวมทั้งการออกเสียงคำอย่างไม่ชัดถ้อยชัดคำ และ (2.4) นักจัดรายการวิทยุฯ โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุชุมชนที่ใช้ภาษาไทยกลางในการจัดรายการส่วนใหญ่ไม่มีใบรับรองเป็นผู้ประกาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตามระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ (ปัจจุบันมีการยกเลิกการจัดสอบ)

(3) สถานีบางแห่งมีกำลังส่งต่ำและขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์/เครื่องมือ สถานีวิทยุชุมชนบางแห่งส่งสัญญาณรัศมีครอบคลุมน้อยกว่า 30 กิโลเมตร จึงทำให้ตัวแทนจากสถานีวิทยุชุมชนบางแห่งยอมรับว่า สถานีวิทยุชุมชนของตนส่งสัญญาณครอบคลุมเฉพาะชุมชนของตนและสัญญาณสามารถข้ามฝั่งไปยัง สปป.ลาว ได้เพียงบางช่วงเวลาเท่านั้น (โดยเฉพาะเมื่อไม่มีสัญญาณเสียงใด ๆ รบกวนหรือแทรกซ้อน) ซึ่งสำหรับสถานีบางแห่งถือว่าเป็นจุดอ่อน นอกจากนี้ปัจจัยเกี่ยวกับกำลังส่งยังสัมพันธ์กับที่ตั้งของสถานีวิทยุชายแดนไทยด้วย ซึ่งพบว่า ยิ่งที่ตั้งวิทยุชุมชนอยู่ใกล้ริมแม่น้ำโขงมากเท่าใด รัศมีครอบคลุม สปป.ลาว ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

ผู้ดำเนินการสถานีวิทยุชุมชนบางแห่งแสดงความต้องการในการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการผลิตรายการและการดำเนินงานภายในสถานี และสถานีบางแห่งต้องการการสนับสนุนให้มีชุดอุปกรณ์รับส่งสัญญาณเคลื่อนที่ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดรายการสดนอกสถานที่ในงานต่าง ๆ เช่น การแข่งเรือ บุญบั้งไฟ ฯลฯ ตลอดจนการมีชุดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการส่งสัญญาณสำรองในกรณีที่เกิดปัญหาทางเทคนิคที่ต้องใช้เวลาในการซ่อมหรือแก้ไข อย่างไรก็ตามผู้ดำเนินการวิทยุฯ ส่วนใหญ่แสดงความต้องการนำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อใช้ในการผลิตรายการ ทั้งนี้ ความต้องการข้างต้นจะช่วยให้วิทยุชายแดนไทยมีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้อย่างคล่องตัวและต่อเนื่อง

ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อวิद्यายุทธศาสตร์ไทยในการทำหน้าที่ยานส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่

(1) ความแตกต่างของระบอบการปกครอง เนื่องจากประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในขณะที่ สปป.ลาว ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งระบบสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนกฎหมายบางส่วนแตกต่างกัน ทำให้วิद्यายุทธศาสตร์ไทยถูกจำกัดขอบเขตในการทำหน้าที่

(2) การขาดความไว้วางใจกันในระดับรัฐบาล ในส่วนของความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลนั้น ผู้ดำเนินการวิद्यายุทธศาสตร์บางส่วนยืนยันว่า ความสัมพันธ์ระดับประชาชนมีความแนบแน่นและใกล้ชิดกันแบบเป็นญาติพี่น้อง (รายละเอียดได้กล่าวแล้ว) แต่ระดับรัฐบาลของทั้ง 2 ประเทศนั้นยังขาดความไว้วางใจกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการตกลงในความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งความร่วมมือในการส่งเสริมวิद्यายุทธศาสตร์ไทยให้ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

(3) ภาษาที่คล้ายคลึงแต่ก็มีความแตกต่าง แม้ว่าภาษาอีสาน เปรียบเสมือนสื่อกลางที่ทั้งคน สปป.ลาว และไทยสามารถเข้าใจกันและกันได้ (ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมศักยภาพวิद्यายุทธศาสตร์ไทยให้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาวดังกล่าวแล้ว) แต่ในความคล้ายคลึงกันของภาษาไทยและ สปป.ลาว ก็มีความแตกต่างกัน เช่น คำว่า “ตัว” ในภาษาไทย หมายถึง บัตรที่แสดงถึงสิทธิ เช่น ตัวรถ ตัวหนัง แต่ภาษาลาว จะใช้คำว่า “ปี้” ในความหมายดังกล่าว คำว่า “ขวด” ในภาษาลาว หมายถึง “แก้ว” ในภาษาไทย ขณะที่คำว่า “จอก” ในภาษาลาว หมายถึง “แก้ว” ในภาษาไทย ฯลฯ จึงทำให้ผู้ใช้ภาษาต้องมีความเข้าใจและใช้ภาษาอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดจากการสื่อสาร ภาษาที่ใช้และมีความหมายต่างกันของ 2 ประเทศ จึงอาจเป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคได้เช่นกัน

(4)ทัศนคติที่เป็นลบระหว่างกันของคนบางกลุ่ม คน สปป.ลาว บางคนมีทัศนคติในด้านลบต่อคนไทย อันเกิดจากการมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากคนไทยที่ไม่ดี เช่น การถูกดูถูก การถูกหลอก ถูกเอารัดเอาเปรียบ ฯลฯ และเกิดจากความเข้าใจผิด ในขณะที่เดียวกันคนไทยบางคนก็มีทัศนคติในด้านลบต่อคน สปป.ลาว ทั้งจากการมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากคน สปป.ลาว ที่ไม่ดี และความเข้าใจผิดต่าง ๆ เช่นกัน โดยบางคนต่างกล่าวหาถึงกันและกันว่า “จี๋โกง” “ไม่ซื่อ” บางคนรับรู้และเข้าใจผิด ๆ ว่า อีกฝ่าย “ดีกว่า” หรือ “ค้อยกว่า” ฯลฯ

(5) นโยบายการจำกัดกำลังส่งสัญญาณวิทยุชุมชนของรัฐบาลไทย ผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนมองว่า การที่กรมประชาสัมพันธ์กำหนดกำลังส่งสัญญาณครอบคลุม 15 กิโลเมตรนั้น เป็นข้อจำกัดในการส่งสัญญาณ อันเป็นอุปสรรคให้การครอบคลุมของสัญญาณวิทยุเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและจำกัดการทำหน้าที่ของวิทยุชุมชนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

(6) ความไม่แน่นอน ไม่สม่ำเสมอและจำกัดของการสนับสนุนด้านการเงินจากส่วนต่าง ๆ แก่สถานีวิद्यายุทธศาสตร์ไทยในส่วนของวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในจังหวัดหนองคายนั้น ได้รับ

การสนับสนุนงบประมาณในการจัดรายการเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวอย่างจำกัดและไม่สม่ำเสมอ ในขณะที่สถานีวิทยุชายแดนไทยอื่น ๆ ที่รายได้ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากผู้สนับสนุนรายการ ทั้งทางตรง คือ ผู้สนับสนุนรายการ (สินค้าและบริการต่าง ๆ) ชื่อเวลาเพื่อโฆษณาโดยตรงกับสถานี และทางอ้อม คือ สถานีให้นักจัดรายการวิทยุฯ เข้าช่วงเวลา และนักจัดรายการผู้เข้าช่วงเวลาขายเวลาโฆษณาแก่ผู้สนับสนุนรายการ ซึ่งบางครั้งไม่แน่นอนและไม่สม่ำเสมอ เพราะผู้สนับสนุนรายการบางครั้งโฆษณาและบางครั้งไม่โฆษณาสินค้าและหรือบริการผ่านสื่อวิทยุชายแดนไทย ในขณะที่ผู้สนับสนุนรายการบางรายไม่ได้โฆษณาผ่านสื่อวิทยุชายแดนไทยตลอดทั้งปี

(7) การแข่งขันด้านรายการสนับสนุนรายการ สภาพการแข่งขันทางธุรกิจในกลุ่มของวิทยุชายแดนไทยที่ดำเนินการในรูปของธุรกิจ ทั้งวิทยุหลักและวิทยุชุมชนเป็นไปอย่างเข้มข้น ทั้งระหว่างวิทยุหลักและวิทยุหลักด้วยกัน ระหว่างวิทยุหลักและวิทยุชุมชน รวมทั้งระหว่างวิทยุชุมชนด้วยกัน (โดยเฉพาะอำเภอเมือง ซึ่งมีจำนวนสถานีวิทยุชุมชนมากกว่า 25 แห่ง) ด้วยการใช้วิธีการลดราคาค่าสนับสนุนรายการและค่าสปอตคำรายการเพื่อแย่งชิงผู้สนับสนุนรายการ ทำให้เกิดปัญหารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินการ และเพื่อการใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ มีจำนวนน้อย

(8) ความไม่ชัดเจนในสถานภาพของวิทยุชุมชน เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดมากำกับดูแลวิทยุชุมชน สถานภาพของวิทยุชุมชนจึงไม่มีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน ทำให้สถานภาพของวิทยุชุมชนไม่ชัดเจน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนบางคนกล่าวถึงวิทยุชุมชนที่ตนดำเนินการว่าถูกเรียกว่าเป็น “วิทยุเถื่อน” กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนเกิดภาวะกังวลในสถานภาพของสถานีว่ารัฐบาลจะปฏิบัติหรือดำเนินการต่อวิทยุชุมชนอย่างไร ความไม่ชัดเจนในสถานภาพของวิทยุชุมชนนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนบางคนไม่เห็นด้วยกับบทบาทของวิทยุชายแดนไทยที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และบทบาทอื่นที่จะก่อให้เกิดปัญหากับการดำเนินงานวิทยุชุมชนของตน

บทบาทของวิทยุชายแดนไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

ด้วยสถานภาพของวิทยุชายแดนไทยดังกล่าวข้างต้น การศึกษาบทบาทของวิทยุชายแดนไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว พบว่า วิทยุชายแดนไทยมีบทบาทด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) บทบาทในการเชื่อมสัมพันธ์ด้วยความบันเทิงผ่านเสียงเพลง รายการส่วนใหญ่ที่นำเสนอเป็นรายการเพลง บางรายการเปิดทั้งเพลงไทยและเพลง สปป.ลาว หลายรายการมีการเปิดให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้าร่วมในรายการเพื่อขอเพลง คนฟังรายการโดยเฉพาะคน สปป.ลาว โทรศัพท์เข้าร่วมรายการเพื่อขอเพลงผ่านทางรายการของสถานี โดยมีการพูดคุยระหว่างนักจัดรายการและผู้ที่โทรศัพท์เข้ารายการทั้งในรูปแบบ “หน้าไมค์” และ “หลังไมค์”¹⁶ ผู้ฟังที่โทรศัพท์ส่วนหนึ่งขอเพลงและมอบ

¹⁶ “หน้าไมค์” หมายถึง การพูดคุยกันออกอากาศให้ผู้ฟังอื่นได้ยิน และ “หลังไมค์” หมายถึง การพูดคุยกันเป็นการเฉพาะโดยมิได้ออกอากาศการสนทนาพูดคุยนั้น ๆ

เพลงที่ขอให้เพื่อน พี่น้อง ฯลฯ และนักจัดรายการ โดยผู้ฟัง สปป.ลาว ก็จะขอเพลงให้คน สปป.ลาว และหรือคนไทย มีคน สปป.ลาว บางคนทำงานที่ไทย โทรศัพท์เข้ารายการเพื่อขอเพลงฝากกลับบ้านที่ สปป.ลาว โดยให้เหตุผลที่ไม่โทรศัพท์ไปหาพ่อและแม่โดยตรงกับนักจัดรายการวิทยุฯ ว่า ต้องการให้ คนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะคนข้างบ้านรู้ว่าเขาคิดถึงพ่อแม่

ในขณะที่วิทยุชุมชนไทยมีบทบาทให้ความบันเทิงและเชื่อมสัมพันธ์ด้วยเสียงเพลง โดยมีผู้ฟัง ทั้ง 2 ฝ่ายมีส่วนร่วมในการให้ความบันเทิงแก่กันและกัน แม้จะเป็นจุดเล็ก ๆ แต่เป็นจุดสำคัญจุดหนึ่ง ที่เชื่อมโยงกันและกัน ด้านนักจัดรายการวิทยุฯ ที่จัดเพลงตามคำขอถือว่าได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ด้านจิตใจและความรู้สึกที่ดีต่อกัน เพื่อเสริมบทบาทในการเชื่อมสัมพันธ์ด้วยความ บันเทิงผ่านเสียงเพลง สถานีวิทยุชุมชนไทยบางแห่งและนักจัดรายการวิทยุฯ บางคนมีหมายเลข โทรศัพท์ของทั้งไทยและ สปป.ลาว เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ฟังทั้งไทยและ สปป.ลาว โทรศัพท์ เข้าร่วมรายการได้อย่างประหยัด¹⁷ นักจัดรายการวิทยุฯ ผู้เป็นตัวกลางนำเพลงเพื่อสานสัมพันธ์เป็น ที่นิยมของผู้ฟัง สปป.ลาว ซึ่งมีผู้ฟัง สปป.ลาว จำนวนหนึ่งข้ามมาดูดวงนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ฝั่งไทย พร้อมกับนำของมาฝาก

(2) บทบาทในการโฆษณาสินค้าและบริการทั้งฝั่งไทยและสปป.ลาว เป็นการเผยแพร่ข้อความ โฆษณาเพื่อจำหน่ายสินค้าและให้บริการของธุรกิจให้บริการต่าง ๆ ทั้งสินค้าและบริการที่อยู่ฝั่งไทย และฝั่ง สปป.ลาว สินค้าและบริการฝั่งไทย เช่น ห้างสรรพสินค้าและร้านค้าในจังหวัด ยาสสุนไพรเพื่อ สุขภาพ แป้งหอม (บางยี่ห้อขายเฉพาะใน สปป.ลาว ไม่มีขายในประเทศไทย) โรงเรียนเสริมสวย ฯลฯ สินค้าฝั่งลาว เช่น นิตยสารของ สปป.ลาว ร้านอาหารและร้านสะดวกซื้อ ร้านเคาเฟ่สนี้ ร้านจำหน่าย เครื่องเสียง ร้านจำหน่ายสแตนเลสและรี้อัลลอย ฯลฯ รวมทั้งซีดีผลงานเพลงของศิลปิน สปป.ลาว (ที่ผลิตโดยบริษัทร่วมทุนไทย และสปป.ลาว) ทั้งนี้การโฆษณาสินค้าและบริการดังกล่าว อยู่ใน รูปแบบของสปอตโฆษณา ซึ่งใช้ทั้งภาษาไทย ภาษาลาว และผสมผสานทั้ง 2 ภาษา และอยู่ในลักษณะ ของการพูดในรายการโดยนักจัดรายการวิทยุฯ และการสัมภาษณ์ อาทิ การสัมภาษณ์ศิลปินนักร้อง เจ้าของผลงานเพลงทั้งไทยและ สปป.ลาว

(3) บทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ผ่านประเพณีท้องถิ่น 2 ฝ่ายโขง วิทยุชุมชนไทย จังหวัดหนองคายได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่น พิธีกรรมและ ความเชื่อต่าง ๆ ฯลฯ ของทั้ง 2 ฝ่าย อันเป็นการถ่ายทอดและสืบสานวัฒนธรรมอันดีงาม 2 ฝ่ายโขง อาทิ ประเพณีแข่งเรือไทย-ลาว (เช่น ที่อำเภอปากคาด และอำเภอบึงกาฬ)

(4) บทบาทในการเป็นช่องทางส่งข่าวสาร ทั้งข่าวสารที่เกี่ยวกับเทศกาลงานบุญ งานบวช งานศพ แจ้งของหาย บอกกล่าวปัญหาการทำงาน และสอบถามหรือแจ้ง “สารทุกข์สุกดิบ” โดยผู้ฟัง ทั้งไทยและ สปป.ลาว โทรศัพท์มายังรายการหรือสถานี หรือฝากข่าวที่เขียนขึ้นส่งถึงนักจัดรายการ

¹⁷ ผู้ฟัง สปป.ลาว โทรศัพท์มายังไทยผ่านหมายเลขของ สปป.ลาว เองจะถูกกว่าการโทรศัพท์เข้าหมายเลขของไทย

วิทยาฯ เพื่อส่งข่าวงานบุญต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนไปร่วมหรือช่วยงานบุญนั้น ๆ รวมทั้งการบอกกล่าวกิจกรรมงานต่าง ๆ เพื่อให้คนไปเที่ยวงาน ตลอดจนการสอบถามความเป็นอยู่ของกันและกัน เช่น การฝากถามสารทุกข์สุกดิบจากคน สปป.ลาว ถึงพี่น้องฝั่งไทย และการถามความเป็นอยู่จากคน สปป.ลาว ถึงนักจัดรายการวิทยาฯ หรือแจ้งสารทุกข์สุกดิบของคน สปป.ลาว ที่มาทำงานฝั่งไทยไปยังญาติที่อยู่ฝั่ง สปป.ลาว เป็นต้น

(5) บทบาทในการให้ข่าวสารความรู้ อันเป็นบทบาทที่สถานีวิทยุชายแดนไทยนำเสนอข่าวสารด้านต่าง ๆ ทั้งไทยและต่างประเทศ เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม พยากรณ์อากาศ ตลอดจนเนื้อหาความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ทางการเกษตร การดูแลสุขภาพร่างกาย บทลงโทษของการเข้าเมืองผิดกฎหมาย การห้ามนำเข้าสัตว์ป่าและกล้วยไม้เข้ามาไทย ข้อควรรู้สำหรับคนต่างด้าว ฯลฯ รวมทั้งข่าวสารการจัดกิจกรรมร่วมกันของไทยและ สปป.ลาว เป็นต้น

(6) บทบาทในการเผยแผ่พุทธศาสนา สถานีวิทยุชายแดนไทยบางแห่งออกอากาศเนื้อหาเกี่ยวกับพระธรรมะของพระพุทธเจ้า อันเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาแก่ผู้ฟังรายการ ซึ่งพบมากในสถานีวิทยุชุมชนที่ดำเนินการโดยวัด อันเป็นการเชื่อมโยงจิตใจของชาวพุทธทั้ง 2 ฝั่งโขง

(7) บทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจในภาษาไทย อันทำให้ทั้งคนไทยและโดยเฉพาะคน สปป.ลาว รู้และเข้าใจหรืออย่างน้อยคุ้นเคยกับภาษากลางและภาษาอีสานผ่านการพูดของนักจัดรายการวิทยาฯ และเนื้อร้องของเพลงสตริง ลูกทุ่ง และหมอลำ สำหรับภาษาอีสานนั้นยังกล่าวได้ว่าวิทยุชายแดนไทยมีบทบาทในการอนุรักษ์ภาษาถิ่นด้วย กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน สปป.ลาว บางคนกล่าวว่า ตนได้เรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยมากขึ้น รวมทั้งได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ผ่านการฟังรายการทางวิทยุชายแดนไทยช่วยให้สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารกับคนไทยได้เข้าใจกันมากขึ้น

การประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมในวิทยุชายแดนไทย

การศึกษาพบว่า มีโครงการ “ลาวชุกอยู่ไทยพลัดถิ่น ร่วมสร้างสรรค์วิทยุชายแดน” หรือทวินเรดิโอ (Twin Radio) ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ และจังหวัดหนองคาย ร่วมกันผลักดัน โดยต้นปี พ.ศ. 2548 ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองคายและผู้อำนวยการ สวท.หนองคายเสนอโครงการฯ ดังกล่าว โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายเป็นผู้อำนวยการโครงการฯ มีรูปแบบให้ทั้งฝ่ายไทยและ สปป.ลาว ร่วมกันผลิตรายการวิทยาฯ แต่โครงการฯ ไม่สามารถนำไปสู่ภาคการปฏิบัติได้ เนื่องจากต้องรอการอนุมัติจากผู้นำประเทศของ สปป.ลาว แต่รายการ “ดีเจลาว-ไทย เชื่อมใจสองฝั่งโขง” ดำเนินการโดย อสมท. หนองคาย ซึ่งเป็นการจัดร่วมกันระหว่างนักจัดรายการวิทยาฯ อสมท. และนักจัดรายการวิทยาฯ สปป.ลาว โดยนำเสนอความบันเทิงที่สอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และภาษา รายการได้ดำเนินงานและออกอากาศระยะหนึ่ง แต่ต้องยุติลงเนื่องจากไม่มีผู้สนับสนุนรายการ และข้อจำกัดด้านเวลาของนักจัดรายการ สปป.ลาว

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พยายามประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมี

ส่วนร่วม อันเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยด้วยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อสานความสัมพันธ์ไทย-ลาว” ระหว่างผู้ดำเนินการวิद्यายุทธศาสตร์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดหนองคายและตัวแทนจาก สปป.ลาว โดยมีความคาดหวังว่าจะเป็นเวทีที่จะทำให้ทั้งผู้แทนฝ่ายไทย และ สปป.ลาว ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ และตัดสินใจร่วมกันในการผลิตรายการวิद्यายุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ซึ่งพบว่า ผู้ดำเนินรายการวิद्यายุทธศาสตร์ไทยมีความพร้อมและยินดีที่จะร่วมผลิตรายการ โดยเสนอให้ออกอากาศที่สถานีวิทยุชายแดนไทย ด้านตัวแทนของ สปป.ลาว แสดงความต้องการที่จะให้วิทยุชายแดนมีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว แต่ต้องการให้มีหลักการความร่วมมือที่ชัดเจนร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ต้องมีพิธีสาร (protocol)¹⁸ ทั้งนี้เพราะสื่อเหมือน “ดาบสองคม” หากไม่มีหลักประกันอาจทำให้เกิดปัญหาได้

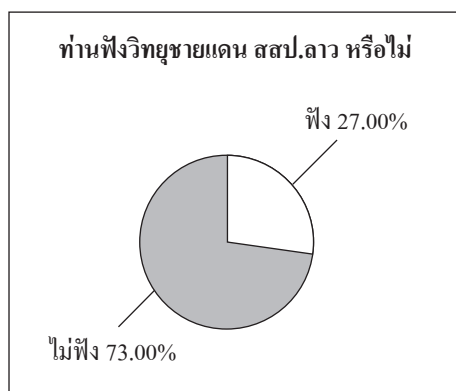
ผู้แทน สปป.ลาว ได้เรียกร้องให้สื่อมวลชนไทยตระหนักถึงบทบาทของตนและยึดมั่นในจรรยาบรรณ ในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้ (1) ให้ความเคารพต่อสถาบันสูงสุดและสิ่งเทิดทูนของ สปป.ลาว เช่น แนวทางการเมือง วัฒนธรรม ศาสนา และชนเผ่าต่าง ๆ โดยเฉพาะชนเผ่านั้น สปป.ลาวเองให้ความเคารพ และถือว่าเป็นสถาบันหนึ่งและจะไม่แตะต้อง เพราะเป็นเรื่องอ่อนไหว ซึ่งใน สปป.ลาว ชนเผ่าไม่สามารถนำมาเป็นตัวละครหรือล้อเลียนในทางลบได้ (2) ระมัดระวังการนำเสนอข่าวที่จะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (3) ควรตรวจสอบแหล่งข่าวและเลือกนำเสนอจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ และ (4) ควรนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์

ผู้แทนจาก สปป.ลาว ได้นำหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 17 มกราคม 2551 ซึ่งหน้าหนึ่งพาดหัวข่าวว่า “ซดสมุนไพรลาว ชักคิ่น-ปางตาย” ให้ผู้วิจัยดูพร้อมกับกล่าวว่า สื่อมวลชนไทยควรตรวจสอบข้อมูล และไม่ควรรำเสนอโดยไม่มีหลักฐาน และยังได้พูดถึงสื่อมวลชนไทยใช้หรืออธิบายคำภาษาลาวผิด ๆ เช่น นิติสารสไปซี่ (Spicy) ใช้คำว่า “แหกตาถ่ายรูป” ในความหมายของการถ่ายภาพ ซึ่งไม่ถูกต้อง สำหรับสื่อวิทยุกระจายเสียงนั้น ผู้แทน สปป.ลาว กังวลเรื่องคุณภาพของเด็กและเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ เพราะสถานีวิทยุชายแดนไทยที่ส่งสัญญาณจากไทยข้ามฝั่งมายัง สปป.ลาว ออกอากาศเพลงไทยที่ยั่วยุอารมณ์ หรือลามก อนาจาร ซึ่ง สปป.ลาว ห้ามออกอากาศภายในประเทศ

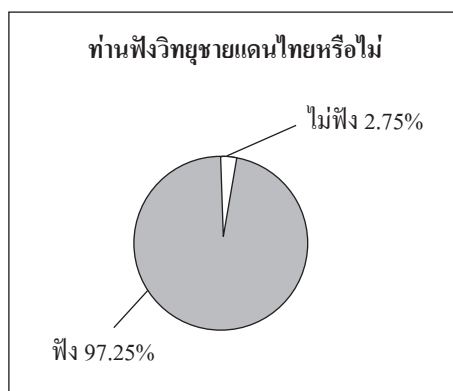
แม้ว่าความพยายามของผู้วิจัยที่จะผลักดันความร่วมมือในการมีส่วนร่วมผลิตรายการตามแนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมไม่ประสบความสำเร็จ แต่การพูดคุยกันระหว่างผู้นำไทยและ สปป.ลาว เป็นแนวทางสำคัญของจุดเริ่มต้นของการนำแนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติได้จริง

¹⁸ ข้อตกลงระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาวที่กำหนดหลักการ เป้าหมาย แนวทางปฏิบัติ และข้อผูกพันทางกฎหมาย

พฤติกรรม的开รับวิทยุขายแดนของคนไทยและคน สปป.ลาว

แผนภูมิที่ 1 แสดงการรับฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว ของกลุ่มตัวอย่างคนไทย

แผนภูมิที่ 2 แสดงการเปิดรับฟังวิทยุขายแดนไทย ของกลุ่มตัวอย่างคน สปป.ลาว

พฤติกรรม的开รับวิทยุขายแดน สปป.ลาว ของกลุ่มตัวอย่างคนไทย

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างคนไทยประมาณ 1 ใน 4 เปิดรับฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว (ร้อยละ 27.00) แต่ส่วนใหญ่ไม่เปิดรับฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว (ร้อยละ 73.00) โดยกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเปิดรับฟังว่าได้รับความบันเทิง (ร้อยละ 46.28) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่ชอบฟังเพลงหรือวิทยุขายแดน สปป.ลาว ชอบหรือฟังเฉพาะเพลงหรือวิทยุขายแดนไทย (ร้อยละ 23.81)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ฟังช่วงเย็น 16.01-18.00 น. (ร้อยละ 20.37) และคิดว่ามีประโยชน์จากการรับฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว (ร้อยละ 98.15) โดยได้รับความบันเทิง (ร้อยละ 42.73) รวมทั้งได้ข่าวสารความรู้ (ร้อยละ 27.27) และส่วนใหญ่เมื่อฟังแล้วทำให้รู้สึกดีกับ สปป.ลาว (ร้อยละ 87.04) โดยให้เหตุผลว่าได้รับความบันเทิง (ร้อยละ 23.40) และได้ข่าวสารความรู้ (ร้อยละ 19.15) เช่นกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว แล้วรู้สึกไม่ดีกับ สปป.ลาว ส่วนใหญ่แสดงทัศนคติส่วนตัวที่ไม่ชอบการปกครองของ สปป.ลาว (ร้อยละ 40.00) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ฟังวิทยุขายแดน สปป.ลาว แล้วไม่ระบุนำรู้สึกดีหรือไม่ดีกับ สปป.ลาว ส่วนใหญ่อธิบายเหตุผลว่ามุ่งฟังเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 44.44) และไม่มีอคติหรือทัศนคติด้านลบต่อ สปป.ลาว (ร้อยละ 22.22)

ด้านทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนไทยต่อความสัมพันธ์ลาว-ไทยพบว่าส่วนใหญ่เห็นว่าความสัมพันธ์ลาว-ไทยดี (ร้อยละ 87.00) โดยกล่าวถึงการค้า เศรษฐกิจ การลงทุนที่ดี (ร้อยละ 32.05) กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นว่า ความสัมพันธ์ของลาว-ไทยไม่ดี (ร้อยละ 6.50) ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เนื่องจากความเคร่งครัด และมาตรฐานที่แตกต่างจากไทยในการเข้า สปป.ลาว (ร้อยละ 46.15) กลุ่มตัวอย่างไม่ระบุว่าการสัมพันธ์ลาว-ไทยดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่แสดงทัศนะว่า รู้สึกกลาง ๆ ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง (ร้อยละ 34.62) และไม่ระบุความสัมพันธ์ว่าดีหรือไม่ดีและไม่มีความเห็นเพิ่มเติม (ร้อยละ 23.08)

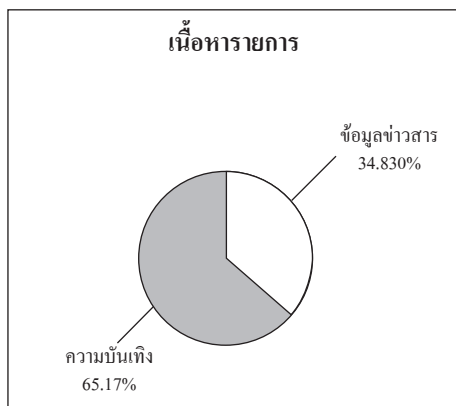
พฤติกรรมการเปิดรับวิทยุชุมชนไทยของกลุ่มตัวอย่างคน สปป.ลาว

พฤติกรรมการเปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทยของคน สปป.ลาว จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทย (ร้อยละ 97.25) โดยให้เหตุผลการเปิดรับฟังว่า ฟังเพื่อความบันเทิง (ร้อยละ 49.67) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ฟังวิทยุชุมชนไทย เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องรับวิทยุ และโดยเฉพาะโทรทัศน์ (ไทย) (ร้อยละ 36.36) กลุ่มตัวอย่างเปิดรับตามเวลาที่สะดวกของแต่ละบุคคล เช่น ฟังเวลาว่าง ฟังตลอดทั้งวัน/เวลา ฟังเวลาทำงาน ฟังขณะขับรถ ฟังเวลาเดินทางหรืออยู่บนรถ เป็นต้น (ร้อยละ 23.36) ในส่วนของประโยชน์จากการฟังวิทยุชุมชนไทย กลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ฟังวิทยุชุมชนไทยกล่าวว่า ฟังวิทยุชุมชนไทยแล้วมีประโยชน์ โดยให้เหตุผลว่าได้ข่าวสารความรู้ (ร้อยละ 60.75)

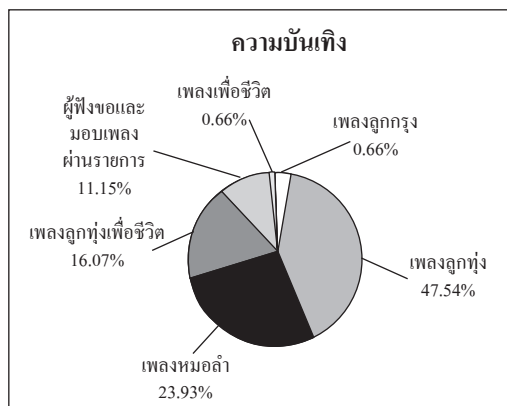
กลุ่มตัวอย่าง สปป.ลาว ที่เปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทย ส่วนใหญ่รู้สึกดีกับประเทศไทย (ร้อยละ 95.63) เพราะได้ข่าวสารความรู้ (ร้อยละ 18.30) กลุ่มตัวอย่าง สปป.ลาว ส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าความสัมพันธ์ลาว-ไทย ดี (ร้อยละ 98.75) เพราะความสะดวก (และง่าย) ของการข้ามแดนไปมาหาสู่กัน (ร้อยละ 36.92)

กลุ่มตัวอย่าง สปป.ลาว ที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ปัจจุบันอาศัยอยู่ในเวียงจันทน์ และเคยข้ามมาประเทศไทย พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการส่วนใหญ่เปิดรับฟังทั้งวิทยุชุมชนไทย และวิทยุชุมชน สปป.ลาว โดยเปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทย เพราะมีเพลงมาก ชอบฟังเพลงลูกทุ่ง ชอบฟังเพลงสตริง ชอบฟังธรรมะ (พระพยอม) ชอบฟังโฆษณาสินค้า (ไทยและ สปป.ลาว) และฟังข่าว และเพราะมีภาษาที่คล้ายกัน สำหรับเวลาที่เปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทย เช่น เวลาว่าง ก่อนและหลังจากการทำงาน ฟังเวลาทำงาน และฟังก่อนนอน สำหรับการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ของไทยมากกว่าของ สปป.ลาว โดยมีความเห็นว่าเปิดรับสื่อโทรทัศน์ไทย เพราะชอบดูหนัง ดูละคร ข่าว สารคดี และรายการต่าง ๆ **ทัศนคติต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว** กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการส่วนใหญ่มีทัศนะว่าความสัมพันธ์ไทย-ลาว ดี โดยมีทัศนะว่า เหมือนพี่น้องกัน บ้านใกล้เรือนเคียง การข้ามไปมาสะดวกสบาย มีการค้าขาย/ลงทุนระหว่างสองฝั่ง มีนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเที่ยวลาวมากขึ้น มีความช่วยเหลือระหว่างไทยและ สปป. ลาว และมีภรรยา/ญาติพี่น้องเป็นคนไทย

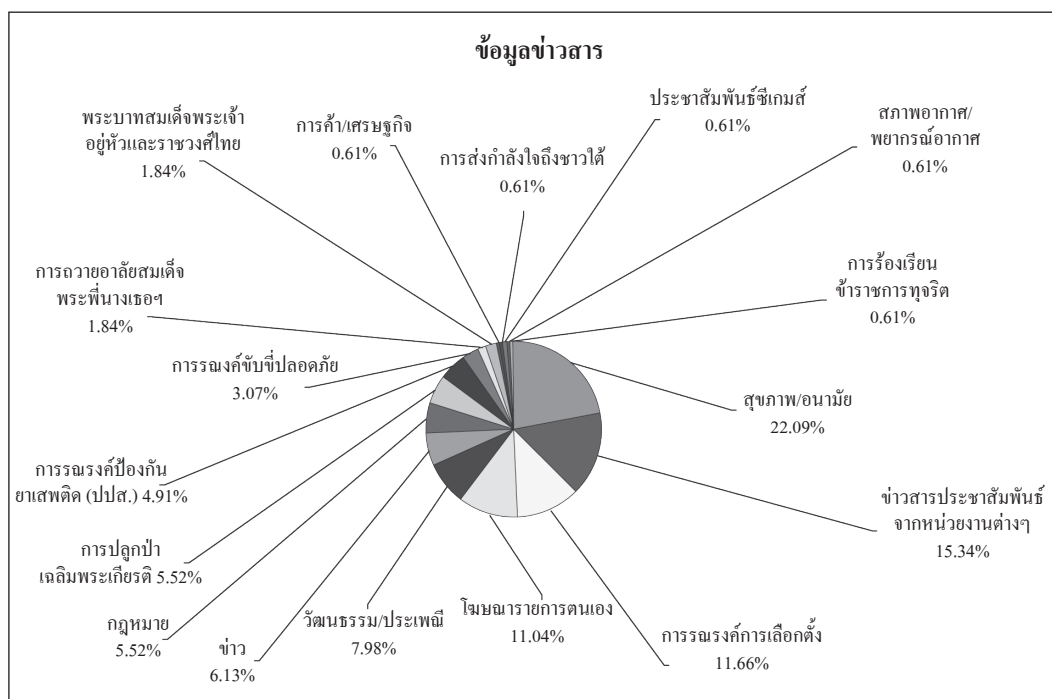
รูปแบบและเนื้อหาของรายการของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

แผนภูมิที่ 3 แสดงเนื้อหาของรายการ (โดยรวม)

แผนภูมิที่ 4 แสดงเนื้อหาของรายการประเภทความบันเทิง (โดยรวม)

แผนภูมิที่ 5 แสดงเนื้อหาของรายการประเภทข้อมูลข่าวสาร (โดยรวม)

การศึกษาพบว่ามียุทธศาสตร์ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่ รายการ “ฮักแพงไทย-ลาว” ออกอากาศทาง สวท. อำเภอบึงกาฬ และรายการ “สองฝั่งโขง” ออกอากาศทาง สวท. จังหวัดหนองคาย ซึ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการวิทยุฯ ทั้งสองรายการ พบว่า ส่วนใหญ่มีเนื้อหาประเภทความบันเทิง (ร้อยละ 65.17) รองลงมาเป็นข้อมูลข่าวสาร (ร้อยละ 34.83) โดยเนื้อหาประเภทความบันเทิงส่วนใหญ่เป็นเพลงลูกทุ่ง (ร้อยละ 47.54) เพลงหมอลำ (ร้อยละ 23.93) และ เพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต (ร้อยละ 16.07) ส่วนเนื้อหาประเภทข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสุขภาพ/อนามัย (ร้อยละ 22.09) รองลงมาเป็นข่าวสารประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ (ร้อยละ 15.34) การรณรงค์การเลือกตั้ง (ร้อยละ 11.66) โฆษณารายการตนเอง (ร้อยละ 11.04) เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ประเพณี (ร้อยละ 7.98) รวมทั้งข่าว (ร้อยละ 6.13) และกฎหมาย (ร้อยละ 5.52) ตามลำดับ ส่วนรูปแบบรายการ เป็นรายการเพลงแทรกข่าวสารความรู้และเปิดรับสายจากผู้ฟัง และรายการเพลงแทรกข่าวสารความรู้ โดยไม่มีการเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้าออกอากาศในรายการ นอกจากนี้ยังพบว่า คำ วลี และ ประโยคที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาวและถูกใช้ในรายการ ทั้ง 2 รายการ มีดังนี้ ในรายการ “ฮักแพง ไทย-ลาว” มีคำ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ไทย-ลาว เช่น “สปป.ลาว”, “สบายดี” (แปลว่า สวัสดิ์) และ “พันธมิตรไทย-ลาว” ส่วน วลี เช่น “ประเทศเพื่อนบ้าน”, “ความสัมพันธ์ไทย-ลาว” และ “มิตรภาพลาว-ไทย” รวมทั้งประโยค เช่น “ข่าวเกี่ยวกับสิ่งดี ๆ ของทั้งสองประเทศที่เรามีต่อกันไทยกับลาว” และ “ผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นจากฝั่ง สปป.ลาว หรือไทย สามารถโทรเข้ามาขอเพลงได้” ส่วนของ รายการ “สองฝั่งโขง” นั้น พบว่า มีคำที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้แก่ “นครหลวงเวียงจันทน์” และ “สปป.ลาว” วลี ได้แก่ “รายการสองฝั่งโขง” “พี่น้องนครหลวงเวียงจันทน์” และ “พี่น้อง สปป.ลาว” รวมทั้งประโยคที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว คือ “ฝากเพลงตามคำแนะนำจากนครหลวงเวียงจันทน์” “มอบเพลงให้พี่น้อง สปป.ลาว” และ “พี่น้องนครหลวงเวียงจันทน์อยากให้ประชาสัมพันธ์สามารถโทรเข้ามาบอกได้”

จากการวิเคราะห์เนื้อหารายการเกี่ยวกับไทยและมาจากไทย หรือ สปป.ลาว และเป็นเนื้อหาท้องถิ่น ระดับชาติ หรือ นานาชาติ พบว่า เนื้อหารายการของรายการ “ฮักแพงไทย-ลาว” มี เนื้อหารายการประเภทข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่เกี่ยวกับประเทศไทย และมาจากประเทศไทย ในขณะที่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ สปป.ลาว และมาจาก สปป.ลาว มีจำนวนน้อยมาก รวมทั้งส่วนใหญ่เป็นเนื้อหา รายการประเภทข้อมูลข่าวสารระดับชาติ ส่วนข้อมูลข่าวสารระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติมี น้อยมาก นอกจากนี้เนื้อหาประเภทความบันเทิงส่วนใหญ่เป็นเพลงที่เกี่ยวกับประเทศไทยและมาจาก ประเทศไทยเกือบทั้งหมด ส่วนเนื้อหารายการของรายการ “สองฝั่งโขง” พบว่า เนื้อหารายการประเภท ข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่เกี่ยวกับประเทศไทย และมาจากประเทศไทย และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ สปป.ลาว และมาจาก สปป.ลาว มีจำนวนน้อยมาก รวมทั้งส่วนใหญ่เป็นเนื้อหา รายการประเภทข้อมูล ข่าวสารระดับท้องถิ่น ส่วนข้อมูลข่าวสารระดับชาติมีน้อยและระดับนานาชาติ พบว่า ไม่มี นอกจากนี้ ด้านความบันเทิงส่วนใหญ่เป็นเพลงที่เกี่ยวกับประเทศไทยและมาจากประเทศไทยเกือบทั้งหมด

อภิปรายผล

แม้จะมีปัจจัยภายนอกและภายในบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว แต่ปัจจัยภายนอกที่สำคัญและที่เสริมศักยภาพวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว ได้แก่ (1) พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทยใน สปป.ลาว (2) ภูมิประเทศที่ติดกัน (3) ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างคนไทยและคน สปป.ลาว (4) เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ (5) จุติร่วมของภาคการเกษตร (6) ภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน (7) ศาสนาและความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านศาสนา (8) การมีส่วนร่วมของคน สปป.ลาว ในวิทยุชายแดนไทย และ (9) การได้รับสนับสนุนด้านการเงินจากส่วนต่าง ๆ โดยปัจจัยที่ (2) และ (6) นั้นสอดคล้องกับงานของ ณัฐรัตน์ โกสสัย (2545) ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้คน สปป.ลาว เปิดรับสื่อโทรทัศน์ไทย มี 3 ปัจจัยโดย 2 ใน 3 ปัจจัยนั้น คือ (1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์หรือภูมิประเทศที่อยู่ใกล้กับประเทศไทย และ (2) ปัจจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมที่มีความใกล้ชิดและคล้ายคลึง สำหรับปัจจัยที่ (1) คือ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทยใน สปป.ลาว ซึ่งเป็นที่ยอมรับและกล่าวถึงของคน สปป.ลาว โดยข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของเขียน ธีระวิทย์, อติสร เสมี่ยมและทานตะวัน มโนรมย์ (2544) ที่พบว่า กลุ่มชนและสถาบันในไทยที่คน สปป.ลาว ถือว่าเป็นมิตรที่สุดคือ พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคน สปป.ลาว ยอมรับว่าโครงการพระราชดำริฯ มีประโยชน์ต่อ สปป.ลาว ซึ่งช่วยทำให้คน สปป.ลาว อยู่ดีกินดี และเป็นการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ต่างจากการช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน (อมรทิพย์ อมรภิบาล, 2545)

การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับฟังวิทยุชายแดน สปป.ลาว ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนไทย พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เปิดรับฟังวิทยุชายแดน สปป.ลาว เพราะไม่ชอบฟังเพลงหรือวิทยุชายแดน สปป.ลาว และชอบหรือฟังเฉพาะเพลงหรือวิทยุชายแดนไทย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการศึกษาของวิภา อุดมฉันท (2544) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างคนไทย ร้อยละ 11.72 เปิดรับฟังวิทยุ สปป.ลาว โดยกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดหนองคาย ร้อยละ 7.01 เปิดรับฟังวิทยุ สปป.ลาว (แม้ว่าผลการวิจัยของวิภา อุดมฉันทระบุว่ากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดหนองคาย ร้อยละ 82.00 เคยรับสื่อของ สปป.ลาว บ้างไม่มากนัก) แต่ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้และของวิภา อุดมฉันท (2544) นั้นมีความแตกต่างกันตรงที่เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างการเปิดรับฟังวิทยุ สปป.ลาว

ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนไทยส่วนใหญ่ไม่เปิดรับฟังวิทยุ สปป.ลาวนั้น ยังต่างจากผลการวิจัยของสุภาภรณ์ นันตา (2542) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนไทย ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อวิทยุ-โทรทัศน์จาก สปป.ลาว โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือเปิดรับโดยความบังเอิญ รองลงมาคือ ไม่เปิดรับ หรือไม่เคยเปิดรับ ทั้งนี้เป็นความแตกต่างของการเก็บข้อมูลจากการตั้งคำถามในแบบสอบถาม เพราะงานวิจัยครั้งนี้ ถามกลุ่มตัวอย่างว่า ท่านฟังวิทยุ สปป.ลาวหรือไม่ แต่ไม่ได้ถามถึง

ความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจในการเปิดรับฟัง

ทางตรงกันข้าม การเปิดรับฟังวิทยุฯ ไทย ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน สปป.ลาว ซึ่งการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เปิดรับฟังวิทยุชุมชนไทย (ร้อยละ 97.25) และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการซึ่งชี้ว่า ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ไทยมากกว่าของ สปป.ลาว สะท้อนให้เห็นความนิยมของคน สปป.ลาว ในการเปิดรับสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพของไทย อันสอดคล้องกับ ฆนุรัตน์ โกศย (2545: 129) ได้กล่าวในการรายงานการศึกษาของตนเองว่า “...คนลาวให้ความนิยมกับสื่อไทยมากไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์ เช่น เติลนิวส์ นิตยสารไทย เช่น ชีวิตรัก ปลื้ม หรือทีวีพูล คนลาวยังชอบฟังเพลงไทย ร้องเพลงไทย ตามร้านอาหารที่ผู้วิจัยไปสังเกตการณ์ แทบจะทุกร้านเปิดเพลงไทยหมด ไม่ว่าจะเป็นไทยลูกทุ่ง หรือไทยสากล...” ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปัจจุบันที่นำมาสู่การพัฒนาโทรศัพท์มือถือที่ทำให้ผู้ใช้มือถือสามารถเข้าถึงหรือเปิดรับสื่อวิทยุฯ และหรือโทรทัศน์ได้ ซึ่งคนไทยและ สปป.ลาว จำนวนหนึ่งใช้โทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวัน จึงทำให้บทบาทของสื่อกระจายเสียงและแพร่ภาพมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนทั้ง 2 ฝ่ายมากยิ่งขึ้น

การศึกษาส่วนหนึ่งยังพบว่า วิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคายมีบทบาทในการโฆษณาสินค้าและบริการทั้งฝั่งไทยและลาว ซึ่งมีสินค้าและบริการของ สปป.ลาว มาโฆษณาในวิทยุชุมชนไทย ซึ่งสอดคล้องกับฆนุรัตน์ โกศย (2545: 129) ที่ได้ระบุในการรายงานการศึกษาว่า “ปัจจุบันนักธุรกิจลาวที่จะผลิตสินค้าขายให้กับคนลาว ต้องเข้ามาซื้อสื่อในประเทศไทยเท่าที่ทราบทุกวันนี้มีแต่การซื้อสปอตทางวิทยุ...”

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า บทบาทสำคัญของวิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคายคือการให้ความบันเทิง ซึ่งสนับสนุนข้อค้นพบจากงานวิจัยของวิภา อุดมฉันท (2544) ที่พบว่า สถานีวิทยุฯ ไทยทุกสถานีดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ มีรูปแบบ และเนื้อหารายการเหมือน ๆ กัน โดยรายการหลักของสถานี คือ รายการเพลง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะโครงสร้างของการเป็นเจ้าของ ของวิทยุหลัก เช่น สวท. และสท.ร. ที่รัฐเป็นเจ้าของ ควบคุมดูแล กำหนดนโยบาย แต่ให้สัมปทานกับบริษัทเอกชน ในการผลิตรายการ ในขณะที่ อสมท. เป็นของรัฐวิสาหกิจที่มุ่งหาผลกำไร รวมทั้งสถานภาพของวิทยุชุมชนที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นบทบาทที่กล่าวได้ว่า “ปลอดภัย” โดย “ไม่ต้องเสี่ยง”ว่าจะเกิดปัญหาหรือกระทบกระทั่งกับใครและจากใคร และเป็นบทบาทที่สะดวกและง่ายในการปฏิบัติ ไม่ต้องลงทุนหรือใช้ทรัพยากรใด ๆ เพิ่ม แม้แต่วิทยุชุมชนไทยมีบทบาทสำคัญในการให้ความบันเทิงด้วยเสียงที่เชื่อมสัมพันธ์ระดับประชาชนกับประชาชนได้เป็นอย่างดีในมิติด้านวัฒนธรรม แต่การให้ความสำคัญกับบทบาทการให้ความบันเทิงดังกล่าวมากเกินไปเป็นเหตุหนึ่งที่นำไปสู่การจำกัดเวลาของการแสดงบทบาทด้านอื่น ๆ ของวิทยุชุมชนไทยเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผู้ดำเนินการวิทยุฯ พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางกลุ่มมีความมั่นใจว่า การใช้คำว่า “บ้านพี่เมืองน้อง” เพื่อสื่อถึงความสัมพันธ์ไทย-ลาวนั้น เป็นคำที่ไม่ควรพูดออกอากาศใน

รายการวิทยุ เพราะ คน สปป.ลาว บางคนตีความว่าไทยเป็นพี่ คน สปป.ลาว เป็นน้อง แต่บางกลุ่มใช้คำดังกล่าวในรายการ ในขณะที่อีกกลุ่มไม่มั่นใจว่าควรใช้หรือไม่ควร นักจัดรายการวิทยุ กลุ่มหลังนี้จึงหลีกเลี่ยงการใช้คำดังกล่าวโดยการใช้อื่นแทน เช่น “พี่น้องฝั่งนครเวียงจันทน์” หรือ พี่น้องฝั่งกำแพงนครเวียงจันทน์ หรือ ประเทศเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ตาม บทบาทสำคัญที่นักจัดรายการวิทยุ นำเสนอในลักษณะสอดแทรกในรายการเพลง คือ บทบาทในการให้ข่าวสารความรู้ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เนื้อหารายการเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวของ สวท. พบว่า เนื้อหารายการเกือบทั้งหมดเกี่ยวกับไทยและมาจากไทย โดยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ สปป.ลาวและมาจาก สปป.ลาว มีเพียง 11 หน่วย รวมทั้งมีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่นน้อยมาก เมื่อเทียบกับเนื้อหาระดับชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลของข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข้างต้นและก่อนหน้านี้ อันได้แก่ บทบาทสำคัญของวิทยุชายแดนไทย คือ การให้ความบันเทิง และฐานคิดของนักจัดรายการวิทยุ ที่จำกัดการมีบทบาทอื่นของสื่อวิทยุชายแดนไทย จึงให้เห็นถึงความต้องการการสนับสนุนและส่งเสริมวิทยุชายแดนไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

การใช้คำว่า “บ้านพี่เมืองน้อง” เพื่อสะท้อนถึงความสัมพันธ์ไทย-ลาว เป็นคำที่คลุมเครือว่าใครเป็นพี่ใครเป็นน้อง และสามารถตีความได้ว่าผู้สื่อข่าว หรือประเทศที่ใช้คำนี้มีฐานะเป็นพี่ใหญ่ที่เป็นผู้ดูแลน้อง แม้ว่าประธานประเทศ ไกสอน พมวิหาน ได้กล่าวเมื่อครั้งเยือนไทยในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “เมื่อเราได้ส่งเสริมจิตใจของความเป็น ‘บ้านพี่เมืองน้อง’ และยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความยุติธรรมและหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 5 ประการแล้วย่อมไม่มีความขัดแย้งระหว่างลาว-ไทยใด ๆ ที่จะแก้ไขไม่ได้”¹⁹ รวมทั้งสุรเกียรติ์ เสถียรไทย อดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ซึ่งได้หารือกับ สปป.ลาว เมื่อครั้งเยือน สปป.ลาว โดย “ได้รับคำยืนยันจากฝ่ายลาวว่า ไม่เคยรู้สึกไม่พอใจต่อการที่สื่อมวลชนใช้คำว่า ‘บ้านพี่เมืองน้อง’ ในการกล่าวอ้างถึงความสัมพันธ์ไทย-ลาว เนื่องจากในความเป็นจริงสองประเทศใกล้ชิดกันเป็นเสมือนญาติกันพูดคุยกันได้ ไม่ได้มีการเอาเปรียบกันแต่อย่างใด” (กระทรวงการต่างประเทศ, www, 2544) ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศให้ความหมายของคำว่า บ้านพี่เมืองน้อง ตามภาษาอังกฤษคำว่า Sister Cities ว่า หมายถึง “ความตกลงระหว่างประเทศ หรือเมืองในประเทศที่ต่างกันในการที่จะสถาปนาเมืองในประเทศของแต่ละฝ่ายให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเป็นพิเศษ เช่น นครเชียงใหม่เป็นบ้านพี่เมืองน้องกับนครเซี่ยงไฮ้ หรือกรุงเทพฯ เป็นบ้านพี่เมืองน้องกับนครลอสแอนเจลิส” (กระทรวงการต่างประเทศ, www, 2552) อย่างไรก็ตาม ผู้แทนจาก สปป.ลาว เสนอแนะให้ใช้คำว่า “บ้านใกล้เรือนเคียง” หรือ “บ้านแก้วเมืองทอง” แทน

¹⁹ “Strengthening Lao-Thai Relationship”, Laos, No.1, 1992, p.2. อ้างถึงใน สุรัช ศิริไกร. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว). ใน สีดา สอนศรี (บรรณาธิการ), เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 267-300 กรุงเทพฯ : บริษัท เคล็ดไทย จำกัด, 2538.

จากแนวคิดเรื่องบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสมาชิกผู้ร่วมประชุมทั่วไปของ ยูเนสโก (UNESCO) (www, 2004) ปี 1978 ได้ออกคำประกาศที่เน้นถึงบทบาทสำคัญของสื่อ (1) ในการสร้างความเข้มแข็งของสันติภาพและการเข้าใจระหว่างประเทศ (2) ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และ (3) ในการต่อต้านลัทธิแบ่งแยกเชื้อชาติ การแบ่งแยกสีผิว และการขู่งส่งเสริมการทำสงคราม ขณะที่ โมว์ลানা (Mowlana) (1997a: 244-245) เสนอหลักการพื้นฐาน 4 ประการสำหรับสื่อระหว่างประเทศและสถาบันการสื่อสาร ดังนี้ (1) การป้องกันสงคราม และส่งเสริมสันติภาพ (2) ให้ความเคารพนับถือต่อวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยม (3) การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและความมีเกียรติ และ (4) การอนุรักษ์ซึ่งที่อยู่อาศัย การคบค้าสมาคมของมนุษย์ ครอบครัวและชุมชน โมว์ลানা (Mowlana) (1997b: 39-40) ยังกล่าวว่า สื่อควรแสดงบทบาทในกระบวนการนโยบายต่างประเทศ ดังนี้ (1) บทบาทของผู้กำหนดวาระ (2) บทบาทของผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (3) บทบาทของผู้เร่งและผู้ขัดขวางนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล (4) บทบาทในการเป็นกลไกโฆษณาชวนเชื่อ (5) บทบาทในการเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประชาชน (6) บทบาทในการเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางเลือกสำคัญสำหรับนักการทูตและรัฐบาล (7) บทบาทในการเป็นช่องทางแลกเปลี่ยน (8) บทบาทในการเป็นนักประชาสัมพันธ์อย่างไม่เต็มใจ (9) บทบาทในการเป็นกลไกการหาวิธีการแก้ไขปัญหาย่างสันติ (10) บทบาทในการเป็นผู้ช่วยเหลือการเจรจาต่อรอง (11) บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกการตกลง (12) บทบาทผู้ช่วยเหลือตัวกลาง และ (13) บทบาทในการเป็นผู้ให้กำลังใจแก่รัฐบาล ผู้นำและประชาชนที่มีอารมณ์ขันหมอง

นอกจากนี้สื่อยังมีหน้าที่ในการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดและความคิดเห็น โดยเฉพาะเพื่อการสร้างสันติภาพ (Arnaldo, 2000: 5) แม็คควอลล์ (McQuail) (2001: 297) ได้เสนอหน้าที่ของสื่อเพิ่มเติม โดยกล่าวว่าสื่อควรมีหน้าที่ในการปกป้องผู้เยาว์และชนกลุ่มน้อย ให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ไม่ส่งเสริมความขัดแย้งและความเกลียดชังระหว่างประเทศ ส่งเสริมความเสมอภาคและจริงใจ (openness) ในการสื่อสารระหว่างประเทศ ส่งเสริมความเท่าเทียมของข้อมูลข่าวสาร เคารพต่อความเป็นส่วนตัวและความมีเกียรติของเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งป้องกัน “พื้นที่สาธารณะ” ที่เป็นประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระหว่างประเทศ

การนำแนวคิดหน้าที่นิยมของสื่อจากตะวันตกดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในบริบทของไทยและสปป.ลาว โดยเฉพาะแนวคิดบทบาทของสื่อมวลชนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นเป็นไปได้ยากในขณะนี้ เช่น บทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล บทบาทของผู้ขัดขวางนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล บทบาทในการเป็น “พื้นที่สาธารณะ” ที่เป็นประชาธิปไตยระหว่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะบริบททางสังคมที่แตกต่างระหว่างสังคมตะวันตกและตะวันออก โดยเฉพาะลักษณะเฉพาะของประเทศไทยและ สปป.ลาว และความสัมพันธ์ไทย-ลาว รวมทั้งระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสื่อในสังคมประชาธิปไตยของผู้ดำเนินการวิทยุฯ ยังมีไม่มาก รวมทั้งโครงสร้างการเป็นเจ้าของที่รัฐและรัฐวิสาหกิจเป็นเจ้าของของสถานีวิทยุหลัก ตลอดจนความไม่ชัดเจนของ

สถานภาพของวิद्यุชุมชน และการกำหนดบทบาทและหน้าที่ การดำเนินงานของวิद्यุชุมชนยังขาดความชัดเจน ซึ่งการศึกษา พบว่า บทบาทของวิद्यุชายแดนไทยที่ได้ดีคือ บทบาทในการให้ความบันเทิงและการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมในบริบทของความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่ดีอยู่ในขณะนี้ก็เป็นไปได้ยากโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ที่ประกอบด้วยการให้ความร่วมมือ (cooperation) อันหมายถึงพันธมิตร (partnership) อำนาจของผู้แทน (delegation of power) และการควบคุมโดยพลเมือง (citizen control) (White, 1994: 17) รวมทั้งการมีส่วนร่วมระดับสูง (Nair and White, 1994: 348) ซึ่งทั้งคนไทยและคน สปป.ลาว ต้องเข้ามามีบทบาททางสังคมของตนในฐานะของการเป็นพลเมืองของประเทศของตนและตามสิทธิในการสื่อสาร อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ด้วยการเข้ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและระดับสูงในวิद्यุชายแดน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว และเพื่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาติร่วมกัน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้และดำเนินต่อไปได้อย่างดีต้องอาศัยความร่วมมือระดับรัฐบาลและความไว้วางใจต่อกัน

ความเป็นไปได้ของการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมปรากฏให้เห็นในสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมในลักษณะและอีกระดับหนึ่ง คือ รายการสารคดี แม่น้ำโขง: มหานทีแห่งชีวิต อันเป็นความร่วมมือของสถานีวิทยุโทรทัศน์ 6 ประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง อันประกอบด้วยสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติกัมพูชา (National Television of Cambodia: TVK) กัมพูชา, สถานีวิทยุโทรทัศน์กลางแห่งประเทศจีน (China Central Television: CCTV) สาธารณรัฐประชาชนจีน, สถานีวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงพม่า (Myanmar Radio and Television: MRTV) สหภาพพม่า, สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติลาว (Lao National Television: LNTV) สปป.ลาว, สถานีวิทยุโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ (Modernine TV (MCOT Plc.) of Thailand: Modern9) ประเทศไทย และสถานีวิทยุโทรทัศน์เวียดนาม (Vietnam Television: VTV) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย, www, 2551)

รายการดังกล่าว วรพล พุ่มจ้อย โปรดิวเซอร์ร่วม ประเทศไทย กล่าวในรายการสารคดี แม่น้ำโขง: มหานทีแห่งชีวิต ออกอากาศทางช่อง 9 อสมท เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2551 ว่า

“...เรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นมา นำเสนอ 20 ตอน เกิดจากแนวคิดของ โปรดิวเซอร์ทั้ง 6 ประเทศ คือ 6 คนนี้ เราช่วยกัน เราประชุมกันบ่อยมาก ทั้งค้นคว้าหาข้อมูลแต่ละส่วนของตัวเรามารวมกัน และก็จะถามตนเองกันว่า จะเอาในทิศทางไหน สุดท้ายก็สรุปกันได้ว่า สารคดีเรื่องนี้ต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพวกเรา และไม่มีเรื่องการเมืองมาเกี่ยวข้องโดยเด็ดขาด เราทำสารคดีเรื่องนี้ขึ้นมา ทำให้เรามีความใกล้ชิดกับเพื่อนบ้านเรามากขึ้น เป็นเสมือนหนึ่งว่า เราเป็นหนึ่งเดียวกัน แทบจะแยกจากกันไม่ได้ โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่ที่คอยโอบอุ้มพวกเรา”

บุญจอม วงเพด โปรวีเชอร์ร่วม สปป.ลาว กล่าวในรายการเดียวกันว่า “ลาวและจีนได้เป็นประเทศบ้านใกล้เอื้อนเคียง บ้านที่เมืองน่องกันมาแต่ไหน ในโอกาสที่ CCTV ได้ตั้งปัญหาขึ้นเกี่ยวกับการถ่ายทำสารคดีเรื่องนี้ พวกข้าพเจ้าก็ได้มีความเข้าใจว่า มันจะเป็นโอกาสอันดีงาม และใหญ่หลวงที่สุดให้แก่โทรภาพแห่งชาติลาว หรือคือให้แก่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว...”

การนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสู่ภาคปฏิบัติ กาญจนา แก้วเทพและคณะ (2543: 54-55) เสนอว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมควรมีเป้าหมาย (1) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง (2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของตนเอง (3) เพื่อเปลี่ยนทัศนคติจากที่คนในชุมชนคิดว่าตนเอง “ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนได้” เป็น “ทำได้” ด้วยการเข้าร่วมอบรม (4) เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน อันเป็นช่องทางการส่งข่าวสารจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของชุมชนเอง และเป็นช่องทางแสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหามาจากทัศนะของชุมชน (5) สร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชนเพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและการหลีกเลี่ยงปัญหา (escapist) จากสื่อมวลชน และ (6) ยกย่องความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชนหรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ภายใต้แนวคิดการเข้าถึงสื่อ (access) และการจัดการด้วยตัวเอง (self-management)

แนวทางการส่งเสริมบทบาทของวิทยุชุมชนไทยจังหวัดหนองคายในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

ด้านนโยบายแห่งรัฐ

1) ควรมีการประชุมปรึกษาเพื่อหาจุดร่วมทั้งฝ่ายไทยและ สปป.ลาว ในระดับสูง คือ ระดับผู้นำประเทศ ซึ่งการประชุมในระดับสถานีวิทยุฯ (ไทยและ สปป.ลาว) กระทรวงการต่างประเทศ (ไทย) และกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม (สปป.ลาว) คงไม่เพียงพอที่จะทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นได้จริง รวมทั้งควรมีการจัดประชุมของภาคประชาชนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในวิทยุชุมชน ซึ่งอาจดำเนินการหลังจากมีความชัดเจนจากการประชุมในระดับผู้นำแล้ว ประเด็นในการประชุมปรึกษาหารืออาจประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของการดำเนินการ แนวปฏิบัติ การจัดรายการร่วมกัน (เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน) ขอบเขตของเนื้อหา วิธีการนำเสนอ เป็นต้น

2) ควรกำหนดให้มีการจัดสัมมนาหรืออบรมนักจัดรายการวิทยุฯ เพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวของทั้ง 2 ประเทศ เพื่อให้รู้ เข้าใจ และมีแนวทางการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยหัวข้อสัมมนาหรืออบรมควรได้จากการระดมความคิดเห็นของประชาคมวิทยุชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจประกอบด้วยหัวข้อเกี่ยวกับเนื้อหารายการและการใช้ภาษาเพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ และการนำเสนอรายการที่เน้นข้อมูลข่าวสารจากทั้ง 2 ประเทศในทุกภาคส่วนอย่างสมดุล โดยมีวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณี วัฒนธรรม และด้านการพูดและใช้ภาษา ฯลฯ จากทั้ง 2 ประเทศ

3) ควรจัดอบรมเรื่องการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ทั้งการดำเนินการ การจัดการ การหาบุคลากร และอาสาสมัคร ฯลฯ ตลอดจนการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนด้านการใช้ภาษาไทย กลางที่ถูกต้อง (กรณีดำเนินการรายการโดยใช้ภาษาไทยกลาง) เพื่อสร้างความมั่นใจในการที่จะทำบทบาทอื่น อาทิ บทบาทในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และพระราชวงศ์ไทย และการใช้ภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว เช่น หากจะพูดถึงความสัมพันธ์ไทย-ลาว ไม่ควรพูดคำว่า “บ้านพี่เมืองน้อง” แต่ควรใช้คำว่า “บ้านใกล้เรือนเคียง” หรือ “บ้านแก้วเมืองทอง” แทน และไม่ควรพูดคำหรือแสดงลักษณะการพูดอันเป็นการล้อเลียน ดูกู ลบลู่ สปป.ลาว เป็นต้น

4) หน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด หรือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ควรจัดหาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ให้ผู้ดำเนินการรายการวิทยุฯ เข้าถึง (access) ข้อมูลและใช้ประโยชน์จากข้อมูล โดยเป็นข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีของทั้ง 2 ประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ เช่น ข้อมูลความร่วมมือและ กิจกรรมของหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา วัด และองค์กรการกุศลอื่น ๆ เป็นต้น ข้อมูลด้านการเกษตร ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ สำหรับคนไทยและ สปป.ลาว ข้อมูลสาธารณสุขที่เป็นประโยชน์ ต่อคนทั้ง 2 ประเทศ และ ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 2 ประเทศ ทั้งนี้ข้อมูลที่จัดหาและ รวบรวมดังกล่าวข้างต้น อาจอยู่ในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือหรือเอกสารสำเนา เพื่อให้นักจัด รายการใช้พูดในรายการที่ออกอากาศ และสื่อเสียงในรูปของชุดรายการสารคดีสั้น ภาษาอีสาน พร้อม ออกอากาศเพื่อส่งให้แก่สถานีวิทยุชายแดนไทย และเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์

5) สำหรับ กสทช.

5.2) ควรกำหนดให้สถานีวิทยุชายแดนไทยมีสัดส่วนของเนื้อหาเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ ไทย-ลาว และกำหนดเวลาออกอากาศรายการดังกล่าวให้เหมาะสม ตลอดจนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ในการสนับสนุนวิทยุชายแดนไทยเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5.2) ควรจัดอบรมให้แก่ผู้ดำเนินการสถานีวิทยุชายแดนไทยให้รู้และตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ในฐานะสื่อเพื่อชุมชนและสังคมโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งจัดอบรม เรื่องการสื่อข่าวหรือทำข่าว เพื่อขยายขอบเขตของบทบาทหน้าที่นอกเหนือจากบทบาทการให้ความ บันเทิง

5.3) ควรพิจารณาถึงการประกอบกิจการทางธุรกิจ ซึ่งนอกจากจะกำหนดระยะเวลาสูงสุด ในการโฆษณาและการบริการธุรกิจ และสัดส่วนรายการแล้ว อาจพิจารณากำหนดลักษณะเนื้อหาการ โฆษณาและการบริการธุรกิจของประเทศเพื่อนบ้านด้วย

5.4) ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงฯ ประเภทใบอนุญาตประกอบกิจการ บริการสาธารณะ ประเภทที่สองที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัย สาธารณะ โดยเฉพาะวิทยุชายแดนไทยควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อผลิตรายการเพื่อ

ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เพียงพออย่างต่อเนื่อง

ด้านผลวิจัยที่ค้นพบ

1) จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างไทยส่วนหนึ่งมีทัศนคติที่เป็นลบต่อ สปป.ลาว ในมิติของความ “ด้อยกว่า” เช่น ทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าด้านต่าง ๆ สปป.ลาว เป็น “ผู้รับ” เช่น รับการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากฝ่ายไทย ในขณะที่ไทยเป็น “ผู้ให้” ซึ่งเป็นทัศนคติที่ต้องปรับเปลี่ยน โดยต้องการปลุกความเสมอภาคของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ศึกษา ค้นหาและส่งผ่านข้อมูลข่าวสารไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นได้ทั้งผู้สวมบทบาทเป็น “ทูต” หรือเป็น “น้ำมัน” เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่เข้าใจหรือขัดแย้งกัน

2) สื่อมวลชนของทั้ง 2 ประเทศ ควรกระตุ้นและส่งเสริมให้คนให้มีความเคารพนับถือต่อวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยม และที่สำคัญคือ ความมีเกียรติของมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติหรือสัญชาติใด โดยสื่อควรทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนทั้งรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้ตระหนักรู้ เข้าใจ และถือปฏิบัติต่อกัน

3) ผู้นำและชุมชนทั้ง 2 ฝ่ายจำเป็นต้องจะต้องมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญ ประโยชน์ และคุณลักษณะ ฯลฯ ของแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อที่จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุชายแดนเพื่อการพัฒนาทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติได้มากขึ้น

4) ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงฯ (ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑) ไม่ว่าประเภทใด โดยเฉพาะวิทยุชายแดนไทยพึงตระหนักถึงความเป็นวิทยุชายแดนที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5) ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการแต่งเพลงที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว โดยศิลปินไทยหรือ สปป.ลาว หรือร่วมร้องระหว่างนักร้องไทยและ สปป.ลาว และเผยแพร่ผ่านทางวิทยุฯ มากขึ้น

6) ควรสนับสนุนให้สถานีวิทยุชายแดนไทยทำรายการเฉพาะกิจ โดยเฉพาะในช่วงที่มีงานบุญประเพณีที่ปกติผู้ฟังทั้ง 2 ฝ่ายร่วมงาน อาทิ บุญแข่งเรือ ซึ่งสถานีวิทยุชายแดนไทยบางแห่งดำเนินการถ่ายทอดสดงานดังกล่าว โดยการเชิญประชาชนหรือผู้แทนจาก สปป.ลาว ร่วมผลิตรายการ โดยอาจเป็นผู้ร่วมบรรยาย หรือแสดงความรู้สึก ฯลฯ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิทยุชายแดนไทยและเพื่อนบ้านอื่น ได้แก่ ไทย-พม่า ไทย-กัมพูชา และไทย-มาเลเซีย อันจะทำให้เห็นบทบาทของวิทยุชายแดนอย่างชัดเจน ภายใต้บริบทภายในท้องถิ่นของประเทศไทย รวมทั้งบริบทระหว่างประเทศทั้งทางด้านการสังคม การเมือง และวัฒนธรรม

ที่แตกต่างกันไป ตลอดจนได้แนวทางในการส่งเสริมบทบาทของวิสาหกิจเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2537). **ม่วนซื่นเมืองลาว**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ: ทักษะของ Habermas** ใน กาญจนา แก้วเทพ กิตติ กันภัย และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภษา และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชนการประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2544). **ดร.สรุเกียรติฯ แดงผลสำเร็จการเยือนลาว**. กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ (ผู้ผลิตและเผยแพร่). [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.mfa.go.th/web/463.php?id=411>
- กระทรวงการต่างประเทศ. **คำศัพท์-คำย่อทางการทูต**. กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ (ผู้ผลิตและเผยแพร่). (2552). [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.mfa.go.th/web/856.php?code=s>
- เขียน ชีระวิทย์, อติสร เสมเยี่ยมและทานตะวัน มโนรมย์. (2544). **ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในสายตา ของคนลาว**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- คณะกรรมการร่วมธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2539). **ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว (นครพนม-คำม่วน และเชียงราย-บ่อแก้ว)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จังหวัดหนองคาย. **ข้อมูลทั่วไป**. หนองคาย : สำนักงานจังหวัดหนองคาย (ผู้ผลิตและเผยแพร่). (2551). [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://203.146.129.243/~nongkhai/web2/index.php?module=ContentExpress&func=display&ceid=23>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2543). **เอกสารสรุปการสัมมนาเรื่อง ก้าวเดินไปข้างหน้ากับการค้าไทย-ลาว**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2543). **สถานการณ์การค้าชายแดนไทย-สปป. ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2542**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2545). **สรุปสถานการณ์การค้า ชายแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2544**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. (2549). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัย ในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2536). หน่วยที่ 2 ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผุ่รัตน โกศล. (2545). **พฤติกรรม การรับชมและการรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา อุดมฉันท. (2544). **ผลกระทบของสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภางค์ นันดา. (2542). **การเปิดรับสื่อวิทยุ-โทรทัศน์จาก สปป.ลาวของผู้รับสารตามแนวชายแดนไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย. **MCOT Variety**. กรุงเทพฯ : องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (ผู้ผลิตและเผยแพร่). (2551). [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://variety.mcot.net/inside.php?docid=2092&doctype=13>

- อมรทิพย์ อมรภิบาล. (2545). **มิติวัฒนธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน: กรณีศึกษาชายแดนไทย-ลาวพื้นที่จังหวัดหนองคาย**. ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา.
- Arnaldo, C. A. (2000). Clockwork Orange, 1984 or the power to be, in Servaes, J. (ed.), **Walking on the other side of the information highway: communication, culture and development in the 21st century**. Penang: Southbound.
- McQuail, D. (2001). Emerging challenges to media theory, in Melkote, S. R and S. Rao (eds.), **Critical issues in communication: looking inward for answers: essays in honor of K.E. Eapen**. New Delhi: Sage.
- Mowlana, H. (1997a). **Global information and world communication: new frontiers in international relations** (2nd edn), London: Sage.
- Mowlana, H. (1997b). The media and foreign policy: a framework of analysis, in Malek, A. (ed.), **News media and foreign relations: a multifaceted perspective**. Norwood, N.J.: Ablex.
- Nair K. S. and S. A. White. (1994). Participation message development: a conceptual framework, in White, S. A., K. S. Nair and J. Ascroft (eds.), **Participatory communication: working for change and development**. New Delhi: Sage.
- UNESCO. (2004). **Declaration on fundamental principles concerning the contribution of the mass media to strengthening peace and international understanding, to the promotion of human rights and to countering racialism, apartheid and incitement to war** [Homepage of UNESCO] [On-line]. Available : http://www.unesco.org/shs/human_rights/hrbd.htm
- White, S. A. (1994). The concept of participation: transforming rhetoric to reality, in White, S. A. and others (eds.), **Participatory communication: working for change and development**. New Delhi: Sage.

ภาคผนวก

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

วิทยุชายแดน หมายถึง สถานีวิทยุฯ ของประเทศไทย และของ สปป.ลาว ที่ดำเนินการในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยสัญญาอนุญาตการกระจายเสียงครอบคลุมทั้งประเทศไทยและ สปป.ลาว และโดยปกตินไทย และ สปป.ลาว สามารถรับสัญญาอนุญาตกระจายเสียงได้

วิทยุชายแดนไทย หมายถึง สถานีวิทยุฯ ไทยที่ดำเนินการในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยสัญญาอนุญาตการกระจายเสียงครอบคลุมทั้งประเทศไทยและ สปป.ลาว ในงานวิจัยครั้งนี้คือ สถานีวิทยุฯ ของรัฐและรัฐวิสาหกิจ โดยทั่วไปเรียกว่า สถานีวิทยุหลักหรือสถานีวิทยุใหญ่ และสถานีวิทยุชุมชนที่แสวงหากำไรและวิทยุชุมชนภาคประชาชนที่ไม่แสวงหากำไรจากการดำเนินการในจังหวัดหนองคายที่สัญญาส่งถึง สปป.ลาว และโดยปกติน สปป.ลาว สามารถรับสัญญาอนุญาตกระจายเสียงได้

วิทยุชายแดน สปป.ลาว หมายถึง สถานีวิทยุฯ ของ สปป.ลาวที่ดำเนินการในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว โดยสัญญาอนุญาตการกระจายเสียงครอบคลุมทั้ง สปป.ลาว และประเทศไทย ในงานวิจัยครั้งนี้คือ สถานีวิทยุฯ ของรัฐบาล สปป.ลาว ที่ดำเนินการในพื้นที่ชายแดนตรงข้ามกับพื้นที่ของจังหวัดหนองคายที่สัญญาส่งถึงประเทศไทย

ความสัมพันธ์ไทย-ลาว หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้องกัน ความใกล้ชิดแนบแน่นของคนไทย และคน สปป.ลาว และระหว่างรัฐในด้านต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางการค้า-ลงทุน ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ฯลฯ

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคายในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างความเข้มแข็งของสันติภาพและการเข้าใจระหว่างประเทศ การต่อต้านลัทธิแบ่งแยกเชื้อชาติ การแบ่งแยกสีผิว และการยุยงส่งเสริมการทำสงคราม และการให้ความเคารพนับถือต่อวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยม เป็นต้น

สถานภาพ หมายถึง สภาพปัจจุบันของวิทยุชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย ศักยภาพของวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ปัจจัยภายนอกที่เสริมศักยภาพวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ตลอดจนปัจจัยภายนอกและภายในที่เป็นอุปสรรคต่อวิทยุชายแดนไทยในการทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในสื่อของประชาชน 2 ประเทศหรือมากกว่า ตัวอย่างการมีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การบริหารจัดการ ดำเนินงาน และใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือกล่าวโดยสรุปคือ ร่วมคิด ร่วมทำ โดยมีเป้าหมายหลักคือ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้คือ การมีส่วนร่วมในสื่อวิทยุชุมชนไทยในจังหวัดหนองคายของประชาชนไทยและ สปป.ลาว

การประยุกต์ใช้แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การนำแนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศแบบมีส่วนร่วมมาปรับใช้ในบริบทของไทยและ สปป.ลาว โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดนี้กับกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้แทน สปป.ลาว และกลุ่มตัวอย่างผู้ดำเนินการวิทยุฯ ไทย

พฤติกรรม的开รับวิทยุชุมชน หมายถึง การเปิดรับฟังวิทยุชุมชน สปป.ลาว ของคนไทย และวิทยุชุมชนไทยของคน สปป.ลาว ที่อยู่อาศัยบริเวณ 2 ฟังแม่น้ำโขงจังหวัดหนองคาย ตลอดจนเหตุผลของการเปิดรับฟังและไม่เปิดรับฟัง ช่วงเวลาของการเปิดรับฟัง ประโยชน์ที่ได้รับ และผลของการเปิดรับฟังด้านความรู้สึกกับประเทศเพื่อนบ้าน (ไทย หรือ สปป.ลาว)

เนื้อหารายการ “ฮักแพงไทย-ลาว”

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเนื้อหารายการของรายการ “ฮักแพงไทย-ลาว” จำแนกตามความเกี่ยวกับไทยหรือ สปป.ลาว และมาจากไทยหรือ สปป.ลาว และระดับท้องถิ่น ชาติ หรือนานาชาติ

เนื้อหารายการ	ไทย		สปป.ลาว		ระดับ		
ข้อมูลข่าวสาร	เกี่ยวกับ	มาจาก	เกี่ยวกับ	มาจาก	ท้องถิ่น	ชาติ	นานาชาติ
สุขภาพและอนามัย	25	25	—	—	—	25	—
วัฒนธรรมและประเพณี	13	13	—	—	—	13	—
การเมืองการปกครอง	12	12	—	—	—	12	—
กฎหมาย	9	9	8	—	—	1	8
ข่าวสารประชาสัมพันธ์จากหน่วยงาน	8	8	—	—	6	2	—
เศรษฐกิจ	5	5	—	—	—	2	3
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และราชวงศ์	5	5	—	—	—	5	—
ข่าว	3	3	1	—	1	2	—
การบริการชุมชน	2	2	—	—	2	—	—
การเกษตร	1	1	—	—	—	1	—

รวม	83	83	9	–	9	63	11
เนื้อหารายการ	ไทย		สปป.ลาว		ระดับ		
บันเทิง	เกี่ยวกับ	มาจาก	เกี่ยวกับ	มาจาก	ท้องถิ่น	ชาติ	นานาชาติ
เพลงลูกทุ่ง	92	92	1	–	–	–	–
ผู้ฟังขอและมอบเพลงผ่านรายการ	45	40	1	4	–	–	–
เพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต	24	24	–	–	–	–	–
เพลงหมอลำ	7	7	–	–	–	–	–
เพลงลูกกรุง	4	4	–	–	–	–	–
เพลงเพื่อชีวิต	1	1	–	–	–	–	–
รวม	173	168	2	4	–	–	–

เนื้อหารายการ “สองฝั่งโขง”

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนเนื้อหารายการของรายการ “สองฝั่งโขง” จำแนกตามความเกี่ยวกับไทยหรือ สปป.ลาว และมาจากไทย หรือ สปป.ลาว และระดับท้องถิ่น ชาติ หรือนานาชาติ

เนื้อหารายการ	ไทย		สปป.ลาว		ระดับ		
ข้อมูลข่าวสาร	เกี่ยวกับ	มาจาก	เกี่ยวกับ	มาจาก	ท้องถิ่น	ชาติ	นานาชาติ
ข่าวสารประชาสัมพันธ์จากหน่วยงาน	12	12	–	–	12	–	–
การเมืองการปกครอง	2	2	–	–	–	2	–
การบริการชุมชน	2	2	–	–	2	–	–
วัฒนธรรมและประเพณี	1	1	–	–	–	1	–
รวม	17	17	–	–	14	3	–

เนื้อหารายการ	ไทย		สปป.ลาว		ระดับ		
บันเทิง	เกี่ยวกับ	มาจาก	เกี่ยวกับ	มาจาก	ท้องถิ่น	ชาติ	นานาชาติ
เพลงหมอลำ	50	50	–	–	–	–	–
เพลงลูกทุ่ง	48	49	1	–	–	–	–
เพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต	5	5	–	–	–	–	–
เพลงลูกกรุง	4	4	–	–	–	–	–
เพลงเพื่อชีวิต	1	1	–	–	–	–	–
รวม	108	109	1	–	–	–	–

